MASTER NEGATIVE NO. 91-80216-11

MICROFILMED 1991

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES/NEW YORK

as part of the
"Foundations of Western Civilization Preservation Project"

Funded by the
NATIONAL ENDOWMENT FOR THE HUMANITIES

Reproductions may not be made without permission from
Columbia University Library

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright law of the United States -- Title 17, United States Code -- concerns the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material...

Columbia University Library reserves the right to refuse to accept a copy order if, in its judgement, fulfillment of the order would involve violation of the copyright law.

AUTHOR:

ROOSJEN, S. O.

TITLE:

MERKWAARDIGHEDEN VAN HINDELOOPEN ...

PLACE:

LEEUWARDEN

DATE:

1855

Master Negative #

91-80216-11

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

949.2H584
R677
Roosjen, S O
Merkwaardigheden van Hindeloopen; bevattende historische bijzonderheden omtrent de woningen, kleeding, gebruiken en taal der Hindeloopers, benevens taalproeven in rijn en onrijm; door S.O. Roosjen en N.J. Kroese ... en W. Eekhoff. Leeuwarden, Eekhoff, 1855.
vii, 93 p. 16½ cm.

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35 mm REDUCTION RATIO: 11x
IMAGE PLACEMENT: IA IIA IB IIB
DATE FILMED: 9/12/91 INITIALS ER
FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

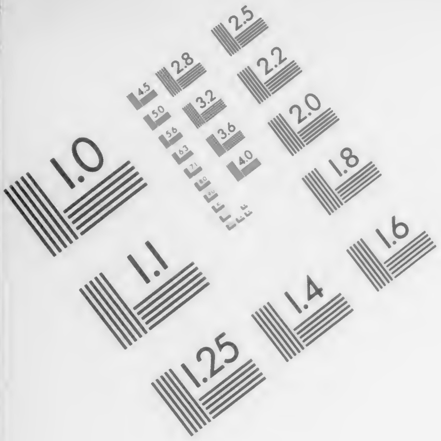

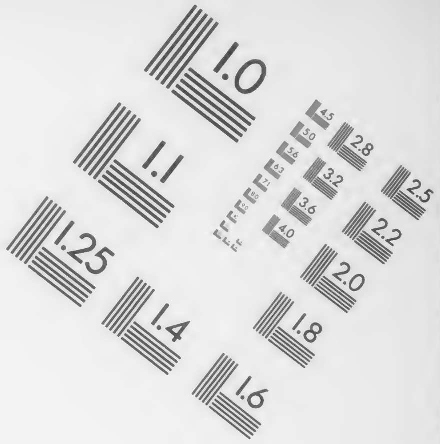

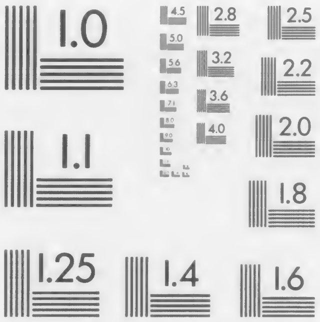

150mm

6″

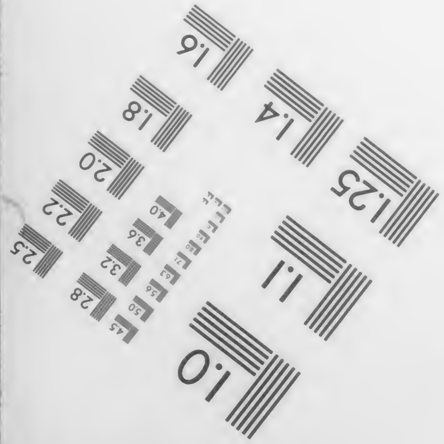

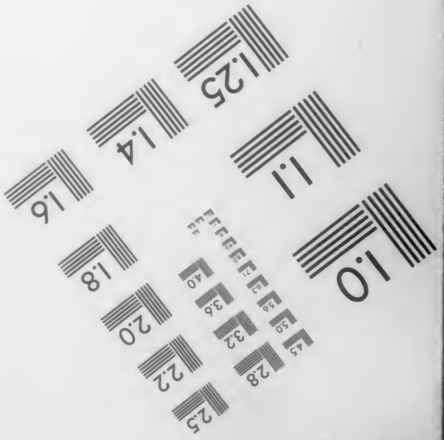

PHOTOGRAPHIC SCIENCES CORPORATION
770 BASKET ROAD
P.O. BOX 338
WEBSTER, NEW YORK 14580
(716) 265-1600

949.2 H589 — R677

Columbia University
in the City of New York

LIBRARY

Darmstadt 1862/ geschk. d. Verf. Eekhoff.

MERKWAARDIGHEDEN

VAN

HINDELOOPEN;

BEVATTENDE

HISTORISCHE BIJZONDERHEDEN OMTRENT DE WONINGEN, KLEEDING GEBRUIKEN EN TAAL

DER

HINDELOOPERS,

BENEVENS

TAALPROEVEN

IN RIJM EN ONRIJM;

DOOR

S. O. ROOSJEN EN N. D. KROESE,
te Hindeloopen, en
W. EEKHOFF,
Archivarius der stad Leeuwarden.

MERKWAARDIGHEDEN

VAN

HINDELOOPEN.

Merkwaardigheden

VAN

HINDELOOPEN;

BEVATTENDE

HISTORISCHE BIJZONDERHEDEN OMTRENT DE WONINGEN, KLEEDING, GEBRUIKEN EN TAAL

DER

HINDELOOPERS,

BENEVENS

TAALPROEVEN

IN RIJM EN ONRIJM;

DOOR

S. O. ROOSJEN EN N. D. KROESE,
te Hindeloopen, en
W. EEKHOFF.

TE LEEUWARDEN, BIJ
W. EEKHOFF.
1855.

949.2H584
R677

Voorrede.

Reeds dadelijk bij de oprigting van het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde, in 1827, *stelde een der leden des bestuurs, de Hoogleeraar Mr.* J. W. DE CRANE, *als onderwerp van behandeling voor,* „*om den oorsprong der eigenaardige zeden, gebruiken, taal enz. der Hindeloopers geschiedkundig na te sporen, en alle mogelijke berigten deswege in te zamelen, om daarna tot eene volledige verhandeling bewerkt te worden.*" *(Zie Eerste Verslag, bl.* 40.)

Er zijn geene blijken aanwezig, dat iemand der leden des Genootschaps hiervan eenig werk heeft gemaakt. Eerst twintig jaren later, in 1847, *kwam ik in de gelegenheid, om aan deze goede bedoeling te voldoen.*

De Heer IZ. REYNDERS *alhier had vroeger eene teekening vervaardigd van eene Hindelooper Kamer, welke de uitgevers van het* Nederlandsch Museum *te* Amsterdam *in het koper wilden doen graveren, wanneer ik op mij nam daarbij eene beschrijving te leveren. Tot dit einde verzocht ik inlichtingen en opgaven van myne vrienden* S. O. ROOSJEN, *vroeger Bakker, thans lid van den Gemeente-Raad van* Hindeloopen, *en* N. D. KROESE, *Onderwijzer aldaar. Hunne mededeelingen en eigene onderzoekingen stelden mij destijds in staat, de verlangde bijdrage voor genoemd* Museum *te bewerken en een klein getal afzonderlijke afdrukken aan vrienden en bekenden mede te deelen.*

Mogt dat werkje veel belangstelling en goedkeuring, ook van het Stedelijk Bestuur van Hindeloopen, *verwerven,* — *op de teekening der Plaat werden verscheidene aanmerkingen gemaakt. Dit gaf aanleiding, dat de toenmalige Predikant van* Hindeloopen, *Ds.* H. A. Ferf, *op mijn verzoek, aldaar een aantal teekeningen in kleuren, zoowel van de kamer als van verschillende kostumes liet vervaardigen van voorbeeldelooze naauwkeurigheid. Door aankoop en schenking bekwam ik tevens voor de verzamelingen van het Friesch Genootschap de voornaamste kleeding- en meubelstukken (in het klein), welke thans, met de overige Hindelooper voorwerpen, door den Heer* J. H. Halbertsma *aan de provincie* Friesland *vereerd, een sieraad zijn van het in* 1853 *opgerigte Kabinet van Oudheden te* Leeuwarden. *(Zie daarover nader bl.* 48 *van dit werkje.)*

Intusschen hield ik mij met eenige leden der Tweede Afdeeling van het Genootschap bestendig bezig met het opsporen van meerdere bijzonderheden tot uitbreiding van het gegevene en inzonderheid tot toelichting van den historischen oorsprong der Hindelooper merkwaardigheden. Dankbaar heb ik daarbij gebruik gemaakt van nadere mededeelingen van de Heeren Roosjen, Kroese *en Ds.* W. B. J. van Eijk *te* Hindeloopen *en Dr.* S. Doedes Breuning *en echtgenoote te* Wijkel; *terwijl een nader onderzoek op de plaats zelve mij in staat stelde nog veel te zien en te vernemen, dat welligt over eene halve eeuw verloren zal zijn, en daarom juist thans nog verdiende verzameld en behouden te worden.*

Zóó is dit werkje ontstaan, en heb ik mij gedurende acht jaren zeer veel moeite gegeven, om de waarheid na te sporen en deze zoo eenvoudig en beknopt mogelijk voor te dragen. Zeker had ik nog langer met het uitgeven gewacht, indien onze hoogbejaarde vriend Roosjen *niet zoo zeer gewenscht had nog de uitgave te beleven der stukjes, welke als taalproeven hier achter zijn geplaatst, en waartoe hij reeds zoo dikwijls was aangezocht.*

Zijne verzen en deze beschrijving konden nu toch een geschikt geheel uitmaken, om te voldoen aan den weetlust van zoo velen, die meermalen verlangden omtrent de eigenaardigheden van Hindeloopen *nader te worden ingelicht; vooral, nadat er in verschillende werken zoo vele verkeerde narigten omtrent deze stad waren verspreid geworden.*

Hartelijken dank toebrengende aan allen, die hiertoe hebben bijgedragen, verzoek ik vriendelijk, dat anderen, die in staat mogten zijn meerdere bijzonderheden of ophelderingen mede te deelen, mij die te willen toezenden, om tot aanvulling te strekken van deze bijdrage tot de geschiedenis en plaatsbeschrijving van ons vaderland.

Leeuwarden,
November 1855.

W. EEKHOFF.

Voorgelicht door de kennis der oudheid, ziet gij veellicht met een glimlach op de grove dwalingen en kinderachtige vermaken van het voorgeslacht neder. Deze lach is u gegund, waakt slechts, dat gij zelven niet de voorwerpen van diergelijke spotternij wordt in toekomende tijden. Wat thans nieuw is, komt later in den rang der oudheden, en wat heden nageslacht is, wordt eenmaal voorgeslacht. Wanneer ons nageslacht alsdan de oudheden van dit tijdsgewricht nasporende, ontdekt, door welke vermaken wij den tijd doodden, met welke kleeding wij ons dekten, en vraagt of die uitspanningen en optooisels in bekwame verhouding tot ieders rang en inkomsten stonden? Wanneer het ziet door welke warme dranken wij den dorst leschten, door welke geestrijke vochten wij een vrolijken zin poogden op te wekken, en vraagt, of die dranken strekken moesten om het ligchaam veerkracht, den geest gevoel voor pligt en lust tot arbeid bij te zetten, en alzoo door vlijt de som der algemeene en bijzondere welvaart te vermenigvuldigen? Wanneer de nazaat de bestendigheid in de zeden onzer voorouders met onze wispelturigheid, die bijna meer in een jaar veranderen dan zij in eene eeuw, vergelijkt; wanneer hij daarvan de oorzaken navorscht, en tot uitkomst vindt, dat wij demoedig elke week de wet, hoe wij ons huisvesten, kleeden en buigen zullen, uit Parijs kwamen halen; wanneer hij dan verder vraagt, of deze slaafsche naäping met den geest eener koene, zelfstandige en voor zich zelve denkende natie, waarvoor wij willen gehouden zijn, bestaanbaar was; laten wij dan toezien, dat de oudheidkenner onder ons nageslacht, die uit de schipbreuk der tijden nog een paar Fransche modeplaatjes in zijne portefeuille bewaard heeft, ons niet nog dwazer en bespottelijker vinde, dan wij het voorgeslacht.

J. H. Halbertsma.

MERKWAARDIGHEDEN

VAN

Hindeloopen.

I. Inleiding.

Het is voorzeker eene groote merkwaardigheid van het kleine *Nederland*, dat het in zoo vele provinciën en landstreken is verdeeld, welke ieder haren eigenaardigen tongval, ieder hare eigendommelijke kleeding, zeden en manieren hebben, welke alle onderling van elkander verschillen. Geen gedeelte van ons vaderland toch, of het heeft iets kenmerkends, dat den bewoner van een ander oord des lands vreemd en zonderling voorkomt: namelijk, bij het min verbasterde volk, wonende op het land of in de kleine steden. Want de bewoners der groote steden en aanzienlijke personen op de buitenverblijven hebben zich lang reeds gekleed en gedragen naar de regels der Fransche modewet, waarom vreemdelingen bij deze zoo weinig aantreffen, hetgeen kenmerkend en van het hunne verschillend is.

Uit de geschiedenis laat het zich verklaren, hoe ons vaderland, — uit verschillende deelen zamengesteld, uit onderscheidene volksstammen tot één geheel gebragt, lang door afzonderlijke Vorsten bestuurd, en als land van handel, scheepvaart en koophandel met vele naburige volken in bestendige betrekking staande, — van lieverlede in dien toestand is gekomen en hoe dát alles door verschillende invloeden is veroorzaakt. Zelfs moet het

verwondering baren: dat een land, uit zoo vele ongelijksoortige deelen, tongvallen, zeden, manieren, beginselen en belangen zamengesteld, nu reeds zoo lang zulk een welgeördend geheel heeft uitgemaakt. Het oude wapen der Vereenigde Nederlanden geeft daarvan eene schoone voorstelling en verklaring, in de zeven scherp gewette en elkander, als het ware, vijandige pijlen, die tot één geheel vastgeklemd worden door de klaauw van eenen gewapenden Leeuw, het zinnebeeld der magt en kracht tevens, onder de zinsprenk, welke de moreele kracht des volks aanduidde: *Eendragt maakt magt.*

De loop der gebeurtenissen; de veranderde toestand van *Nederland;* de onderdrukking van het provincialisme; de meer algemeen werkende stralen van verlichting en beschaving; eene meerdere wuftheid van zeden en begrippen, en mindere gehechtheid aan het oude, dat soms ook reeds te veel verouderd is, om nog langer waarde te bezitten in de tegenwoordige zamenleving; eene meerdere zamensmelting van de bewoners uit verschillende oorden, ten gevolge van een gemakkelijker verkeer, door straat- en spoorwegen bevorderd, — zietdaar zoo vele oorzaken en aanleidingen, welke van lieverlede in de taal, denkbeelden, zeden en manieren van de verschillende bewoners van *Nederland* eene meerdere gelijkvormigheid te weegbrengen. De groote schaaf der beschaving schijnt alzoo eenmaal al de bijzondere vormen en eigenaardigheden der verschillende volksstammen in verschillende oorden zóó gelijkmatig en vlak te zullen schaven, als waren ze allen in éénen vorm gegoten. Deze rigting is niet te miskennen, al mag men ook met zekerheid verwachten, dat deze verandering zeer langzaam zal plaats hebben, en dat elke provincie en iedere stand zijne eigene kenmerken wel eenigermate zal behouden.

Veel van het oude en merkwaardige is er reeds uit het volksleven verloren gegaan; doch ook nog veel is er over, dat der opmerking waardig is. Daar onze geschiedschrijvers zoo weinig berigten mededeelen, die licht verspreiden over de huiselijke en maatschappelijke

inrigtingen van het volk, is het dus aangenaam, dat sommige letterkundigen van onzen leeftijd het niet beneden zich geacht hebben, om schetsen te leveren van uiteenloopende volkstoestanden, en om de eigendommelijkheden van onderscheidene standen in verschillende oorden op te sporen en te beschrijven, opdat deze alzoo voor de wetenschap en het nageslacht bewaard blijven. Want dát gedeelte des volks, hetwelk zich noode beschaven of vergieten laat, maar het langst zijne oude en oorspronkelijke vormen en eigenaardigheden behoudt, wordt op den duur eene zeldzaamheid, welke opmerking verdient en de aandacht trekt.

Zóó is het thans ten aanzien van *Hindeloopen* en alles wat Hindelooperscl is. Bevat *Friesland*, die klassieke bodem, waarvan de naam reeds bijna 2000 jaren onder de volken leeft, veel merkwaardigs, omdat de afgelegenheid van dit gewest (voor een groot deel door de zee omgeven) en zijne mindere aanraking met vreemden, maar meer nog de fierheid en vastheid van het karakter zijner inboorlingen, de oude kenmerken van den volksaard en oorspronkelijke zeden langer dan elders minverbasterd bewaarde, — nog meer is dit het geval met die oude zeeplaats, welke op den weinig bezochten zuidwestelijken hoek van deze provincie is gelegen. Dáár werden de oude gebruiken en manieren vooral bewaard en in onveranderden stand gehouden door de *vrouwen*, bijzonder ten aanzien van datgene, waarover de vrouwelijke zōrg in de inrigting van het huis, de huismeubelen en het bestuur zich uitsluitend bepaalde; terwijl de mannen en jongelingen gedurende twee derde gedeelten des jaars ter koopvaardij, meest naar de *Oostzee*, voornamelijk naar *Rusland*, als ook naar *Denemarken*, *Noorwegen* en *Zweden* voeren, en in het najaar hunne rijke winsten te huis bragten, om daar den winter rustig door te brengen, en nieuwe krachten te gaderen voor de togten des volgenden jaars. Aan deze omstandigheden, welke eeuwen lang bestendig voortduurden; aan

den rijkdom, die weelde en prachtliefde begunstigde; aan den bijzonderen smaak voor sterk gekleurde en deugdzame stoffen; aan de scherpe afscheiding tusschen de zeevarende familiën dezer stad en de meer landbouwende bewoners der omstreken, en zoo veel meer, is het waarschijnlijk toe te schrijven, dat de taal, zeden, kleeding en levenswijze der bewoners dezer stad zooveel merkwaardigs hebben, dat van de Friesche zeden der omliggende plaatsen grootelijks afwijkt. De voornaamste bijzonderheden daarvan willen wij in de volgende orde mededeelen.

II. De Stad.

De stad *Hindeloopen* is op de zuidwestkust van *Friesland*, 8 uren zuidwest van *Leeuwarden*, als een schiereiland, op een in de *Zuiderzee* uitspringenden hoek gelegen, zoodat zij aan drie zijden met eenen zwaren zeedijk, door paalwerk met steenen voeting versterkt, is omgeven. Zij is aan de noordzijde van eene vrij goede haven voorzien, en bevat thans (1855), met de daartoe behoorende buitenbuurten of den klokslag, waaronder een twaalfde gedeelte van het bedijkte Workumer-Nieuwland, eene oppervlakte van ruim 500 bunders, bebouwd met 230 huizen, welke bewoond worden door 260 huisgezinnen, uitmakende eene bevolking van 1254 inwoners, die meest hun bestaan vinden in de scheepvaart, boerderij, dijk- en polderwerken en een weinig vischvangst; terwijl men er nog drie Scheepstimmerwerven aantreft, welke vele booten en sloepen vervaardigen voor de groote schepen, benevens eene Wolkammerij en Verwerij. De stad is met verscheidene grachten doorsneden, waar langs de huizen vrij regelmatig als op zoo vele eilandjes gebouwd zijn. De voornaamste dezer grachten is de *Zijlroede*, waar langs de vaart de *Indijk*, uit het *Haanmeer* voortkomende, zich door eene sterke zeesluis, wijd 4 el 75 duim en

diep 1 el 40 duim onder laag water, in de buitenhaven ontlast. Aan de zuidwestzijde staat de aanzienlijke *Kerk der Hervormden*, een dubbel gebouw, in 1834 veel verbeterd, met fraaijen hoogen *Toren*, en daarnevens het *Raadhuis*, waarin ook het *Kantongeregt* zitting heeft, met de *Waag* er onder. De overige openbare gebouwen der stad zijn verder: eene in 1838 verbeterde *Doopsgezinde Kerk*, eene *Kerk der Christelijke Afgescheidenen*, in 1842 gebouwd, eene *Bijkerk der Israëlieten* en eene groote *School* voor het lager onderwijs, waar tevens goede gelegenheid bestaat tot aanleeren van de stuurmanskunst en in welke reeds vele knappe stuurlieden gevormd zijn; voorts een *Weeshuis* en een *Spinhuis*, waarin vele behoeftigen gedurende het geheele jaar hun brood vinden.

Onder de partikuliere inrigtingen van weldadigheid, die door geldelijke bijdragen en voorschotten der ingezetenen ondersteund worden, telt men thans eene, in 1852 opgerigte, *Brei- en Naaischool.* Gedurende het winter-halfjaar wordt daarin aan behoeftige meisjes onderwijs in die handwerken gegeven, terwijl zij voor ieder afgewerkt stuk eene belooning ontvangen. Deze voorwerpen worden in het voorjaar, vermeerderd met geschenken, zoo van het Vorstelijk huis als van begunstigers, te haren behoeve verloot.

Door de commissie der genoemde Brei- en Naaischool is in 1853 mede tot stand gebragt eene inrigting tot het *Kleeden en Uitrusten van minvermogende jongelingen*, voor de zeedienst ter koopvaardij. Ondersteund door bijdragen uit de gemeente en van elders, mogt zij ervaren, dat de belangstelling in die bron van vroegere welvaart der stad nog niet geweken was, daar er uit dat bijeengebragte fonds nu reeds 4 jongelingen uitgerust en door de bemoeijingen der commissie in werkelijke dienst geplaatst zijn.

Ten derden is hier in 1853 nog opgerigt eene *Touwpluizerij*, welke aan behoeftige jongens in den winter werk verschaft.

III. Blik op de Geschiedenis der stad.

Als een dorp, in de nabijheid van den *Fliestroom*, opgekomen en door het ontstaan der *Zuiderzee* in eene zeeplaats herschapen, was *Hindeloopen*, ten gevolge der daaruit voortgevloeide scheepvaart, vergroot en in aanzien toegenomen, toen het (zoo men wil in of omstreeks den jare 1225) stedelijke regten ontving. Die scheepvaart nam dermate toe, dat deze stad reeds in 1368 tot het Hanzeverbond behoorde, en voorregten ontving van den Koning van *Zweden*, ten aanzien der vaart op de *Oostzee*, welke ook vervolgens eeuwen lang voor haar eene hoofdbron van welvaart bleef. Intusschen troffen haar ook zware rampen. Door herhaalde branden werden in 1491, 1503 en vooral in 1515 een aantal huizen en zelfs de Kerk in asch gelegd; stormen en overstroomingen kwamen haar in 1570, 1598, 1643, 1669, 1676 en 1703 op groote schade en verlies van schepen te staan; terwijl zij de verwoestingen van den oorlog in 1574 onder de Spanjaarden en in 1666 door de Engelschen in ruime mate ondervond.

Hare wakkere zeevaarders schijnen sedert het begin der 17e eeuw van de toegenomene zeevaart groote voordeelen behaald te hebben. Bij het genot van vrede en welvaart nam de stad zeer in bloei toe, en werd zij, eerst in 1614 en daarna in 1638, aan de zuidoostzijde, vergroot met nieuwe buurten, die nog den naam van de *Nieuwe stad* en de *Nieuwe weide* dragen. In 1615, toen hier ongeveer 100 Grootschippers waren, die op de *Oostzee* voeren, begon men een nieuwen Toren te bouwen, waarbij in 1632 eene nieuwe Kerk gevoegd werd, welke men in 1658, wegens de toenemende bevolking, verpligt was de helft te vergrooten. In 1701 brandde echter een gedeelte van den toren af, waarna deze eerst in 1734 in zijn tegenwoordigen fraaijen vorm is opgetrokken. Ook de Doopsgezinden, wier gemeente eens meer dan 1000 ledematen telde, bouwden in 1653 eene nieuwe kerk, destijds de grootste in deze

provincie, welke echter later, in 1838, veel is verkleind. Een nieuw Stadshuis in 1683, een Weeshuis in 1694 en een Oudemannen- en Vrouwenhuis in 1729 opgerigt, voldeden verder in de behoeften der stad, die in 1744 ruim 1900 inwoners telde, waaronder slechts 56 bedeelden (*). De Zeesluis, in 1619 van hout vernieuwd, werd in 1669 ingebroken, in het volgende jaar van steen opgetrokken en in 1701 vernieuwd. Nadat de zeedijk bewesten de stad meer binnenwaarts gelegd was, had hij in 1775 en 1776 door de hooge zeevloeden veel te lijden, gelijk hij ook in den watervloed van 1825 groote schade bekwam en verliezen leed. (†)

De voorspoed, welke *Hindeloopen* en zijne scheepvaart eeuwen lang begunstigde, had omstreeks 1780 zijn toppunt bereikt. Sedert deelde deze stad in ruime mate in de schade, welke eerst de Engelsche oorlog en daarna de omwenteling de Nederlandsche zeevaart en handel toebragten, zoodat zij al hare schepen en grootschippers verloor en geringe bronnen van bestaan overhield.

De lust voor de zeevaart is hier echter in de laatste jaren weder aanmerkelijk aangewakkerd, zoodat het getal der buitenvaarders van deze plaats thans 80 bedraagt, waaronder 4 gezagvoerders en 12 stuurlieden; terwijl onderscheidene personen, van *Hindeloopen* afkomstig, om hunne betrekking als kapitein, stuurman als anderzins, zich elders met der woon nedergezet hebben, waar 't hun het geschiktst is of door de reederij verlangd wordt.

(*) Het getal bedeelden is thans in den zomer 77; in den winter stijgt het echter meermalen tot ruim 300.

(†) Zie omtrent het vermelde: *Vriesch Charterboek*, I 230, 511; Winsemius, *Chron.* 207 en beschrijving der steden; Schotanus, *Chron.* 191, 790 en *Beschryving*, 276 met platten grond; de Hindelooper Kronyk in Halbertsma's *Hulde aan Gysbert Japiks*, II 217; *Tegenwoordige staat van Friesland*, III 333; van Leeuwen, *Watervloed*, 55; van der Aa, *Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden*, 1844, V 604.

IV. De Huizen.

De vermelde regelmatige bebouwing van *Hindeloopen* heeft echter sedert eene eeuw groote verandering ondergaan. Want tijdens den hoogsten bloei van handel en scheepvaart, in het begin der achttiende eeuw, bedroeg het getal huizen 530, waarvan er ten jare 1788 reeds 78, en daaronder de gansche Weverstraat bewesten de kerk, waren afgebroken; terwijl er sedert dien tijd tot heden nog meer dan 100 gebouwen zijn gesloopt, waardoor de stand der overige huizen hier en daar een vrij onregelmatig aanzien heeft bekomen. Vandaar, dat de aanzienlijkste huizen, welke met de meeste weelde in den ouden trant betimmerd waren, thans zeldzaamheden geworden zijn.

Uitwendig zijn de meeste huizen thans nog van ééne verdieping hoogte met spitse gevels gebouwd en met pannen gedekt. Eertijds werd een volledig Hindelooper huis verdeeld in: het binnenhuis, het middelhuis, het buitenhuis en het lyts- of kleinhuis. Dit laatste was doorgaans een klein gebouw of vertrek aan den waterkant, dat veelal in het voorjaar werd betrokken, om het groot- of woonhuis in den zomer zoo veel mogelijk zindelijk te houden.

De voorkamer aan de straat wordt de binnenkamer geheeten en de achterkamer de buitenkamer. Aan de versiering van deze laatste, welke al het eigendommelijke der bewoners uitdrukte, werd zeer veel te koste gelegd. Tegenover den ingang zijn de schoorsteen en vensters in den achtergevel geplaatst. Al de muren zijn met blaauw geschilderde vierkante tegeltjes, meest bijbelsche voorstellingen bevattende, opgezet, even als al de kasten van binnen, en het muurtje beneden de bedschutting. Deze is, even als de verdere beschotten, vervaardigd van glad eikenhout met pilaren, snij- en paneelwerk, en is boven de lijst effen glad. Tusschen de lijst en de deuren hangen meest blaauw porseleinen kommetjes, *klapmutsen* genaamd, en wel aan een touwtje door een gat, dat in den onderrand is geboord. De bovenlijst pronkt met groote porseleinen schotels en gelijke kommen, *kraaikkoppen* genaamd, er tusschen. Eene dergelijke hooge slaapplaats, de *zijdbedstede* geheeten, met fraai beschilderd trapje er voor, bevindt zich aan de achterzijde van het vertrek, is met dergelijk beschotwerk en porselein versierd, en dient meest tot eene pronkkast voor geschilderde stoven, bankjes, butten of groote doozen enz. Daar nevens staat eene kast of *keeft* van zwaar eikenhout, met snijwerk versierd. Zoo deze onder open is en op *schammels* staat, voegt er een glad geschuurde koperen doofpot onder. Vroeger had men daar een bankje onder staan, dat men gebruikte om er mede in de hooge bedstede te klimmen, waarvoor later de fraai beschilderde trapjes in de plaats zijn gekomen.

De haardplaat van den schoorsteen is glad geschuurd, even als het daarbij behoorende vuurhaardtje met draaitreeft: beide laatste zijn ook van latere uitvinding, daar men vroeger de opening in de plaat of haardkolk enkel bedekte met een rooster, waarop men de turven stapelde. Des zomers wordt de haardplaat (*eazen*) overdekt met een beschilderd zoldertje, het *eazenboord* geheeten. Aan den grooten en wijden schoorsteenmantel hangt een schoorsteenkleed van Oostindisch bont, met een dito van wit linnen er onder. De vloer der kamer bestaat uit roode en zwarte verglaasde vloersteenen of estrikken. De zolder is vervaardigd van best greenen hout, en wordt niet geverwd, maar jaarlijks met schuurgoed geschuurd. Daar de Hindelooper schippers weleer veel hout uit het noorden haalden, hebben zij zich bijzonder toegelegd, om voor de betimmering van hunne eigene huizen de beste houtsoorten uit te zoeken. De houten slagvensters voor de benedenramen, binnen welke groene gazen gordijnen hangen, zijn van buiten groen, doch van binnen met lofwerk fraai beschilderd, en, even als de deuren, met groeven bewerkt. Onder het venster, dat in het portaal uitziet, en waar voor eene net geplooide Oost-

indische doek aan een koperen roedtje hangt, staat een beschilderde lessenaar, met porceleinen borden en kommen er op. De kleine spiegel, alsmede de groote spiegel tegen den zijmuur, hebben lijsten van bewerkt glas of schildpad. Onder de kleine spiegel hangt een kleerborstel met zilver overtrokken.

Tegen den zijmuur hangt eene oud-friesche stoeltjeklok. Daar onder staat eene fraai beschilderde ronde tafel op drie pooten, de mangeltafel genaamd. Zoo er evenwel kinderen in huis zijn, staat hier, op een beschilderd zoldertje, de wieg, die van hout gemaakt en almede met bijbelsche voorstellingen beschilderd is. Daar nevens staat eene laadtafel of eene eiken kist met blaauw porceleinen theegoed er op. Ook de theekast daarboven bevat dergelijk porcelein van de fijnste soort, met allerhande zilveren huisgeraden in het groot en in miniatuur er tusschen. Bij deze laatste menigvuldige voorwerpen, als wagens, tafels en stoelen zijn ook paarden, koeijen enz. gevoegd, zoodat er bijna geen voorwerp van huishoudelijk gebruik bestaat, dat hier niet in het klein in zilver nagemaakt is, tot zelfs eene doodkist toe, die nog voor eenigen tijd in een boedel is verkocht. Boven op de kroonlijst van dit kastje, gelijk verder op den schoonsteenmantel, de keeft en alle lijsten staan blaauw porceleinen kommen, schotels enz. Zelfs zijn alle tusschenruimten aan den zijmuur aangevuld met hangende porceleinen kommetjes (*klapmutsen*). Er waren drieërlei tafels in gebruik: smalle, die aan twee zijden konden op- en neêrgeslagen worden en Hollandsche tafels heetten, ronde of *mangeltafels* en ovale, *vlap aan de wand* genaamd, die alle bont beschilderd zijn, terwijl de laatste en op drie beenen staan, om, opgeslagen, plat tegen den muur geplaatst te worden. De stoelen met hooge ruggen of *bekkelingen* waren alle groen geverwd, en ziet men nog bij voortduring in de Hervormde kerk door de vrouwen gebruikt. In den doorgang ter linkerzijde bevindt zich de *meldoar* of middeldeur, en daarachter de trapsdeur naar den zolder en de slaapplaats (*de optredsdoar*), benevens die naar den kelder. De overige ruimte is met kastjes bezet, waarvan het buitenwerk almede uit glad eikenhout met paneelwerk en lijsten bestaat, en van binnen met steentjes opgezet, even als aan de muren. Naast de *zijdbedstede* leidt eene schuins geplaatste deur naar een portaal, waar door men komt op de binnenplaats, *de wal* genaamd, aan wier einde het *lytshuis* of de zomerwoning is, waarbij eene stookplaats (*de smoeger*) en de bleek. Tuinen of beplantingen kende men hier niet, gelijk boomen in deze zeeplaats langen tijd zeldzaamheden waren. Eertijds, toen men hier veel werk maakte van koemelkerij, waarvan er in 1642 wel 162 bestonden, had iedere zeevaarder gewoonlijk twee koeijen, die 's zomers in de stads gemeene weide, (*de mienschar*) graasden, en 's winters in stallen achter de huizen gevoederd werden. En zoo weinig waarde hechtte men toen aan den koemest, dat deze deels in zee gesmeten, deels in den grond bedolven werd, waarvan men bij het graven nog vele sporen in de straat de Tuinen en elders gevonden heeft.

V. De Kleederdragt.

Na deze mededeelingen omtrent het Huis, willen wij ons nu tot de Bewoners bepalen, en wel bijzonder tot de eigenaardige *Vrouwen-kleederdragt*, zoo als die hier voor 50 à 70 jaren algemeen was en thans nog zeldzaam gedragen wordt.

1. *Het meisje tot nagenoeg zesjarigen ouderdom.*

Zoolang het kind in de luijers was, werd het van onderen in zwachtelen, van 4 oude ellen lang, gewikkeld, doch van boven kreeg het dadelijk het Hindelooper kostuum. Het hoofd werd eerst bedekt met een wit mutsje, en daarover een van gekleurde zijde, van boven met koralen

versierd. Om het hoofd werd nu de *sendoak* of *zondoek* geslagen van geruit Oostindisch bont, van achter vastgespeld, met twee nederhangende punten. Het werd gekleed met een slaapwentke van Oostindisch chits, hetwelk naauw om het ligchaam sloot, waarvan de eene mouw open en met haken en oogen vastgemaakt was. Vervolgens kreeg het chitsen morsmouwen over armen en handen, en een voorspelder van onder de kin tot aan den middel, in het midden met kant bezet. Nu volgde het kapruft van Oostindisch chits, waarover een doek van rood laken, aan de bovenarmen vastgespeld en hangende over het hoofd met de punt op den rug. — Als het kind, omstreeks dertien weken oud, in de kleêren kwam, bleef het hoofdkostuum gelijk, doch kreeg het een *kledtjen* aan van geruit Oostindisch bont, zonder schoot, en om den hals een fijn linnen kraagje (*bef*), dat aan het hemd vastzat en gekantwerkte randen had. Nu liet men het haar groeijen en van achteren neêrhangen. Verder werd het in rokken gekleed, waarvan de bovenrok, van geruit Oostindisch bond (*rondlje*), van achteren werd geplooid. Van voren kwam er een bonte boezelaar over. Dit geheele kostuum werd genoemd: *met de klappert.*

2. *Het meisje boven de zes jaren.*

Nu bekwam het een veranderd hoofdtooisel: *it Staiwers haed* of het Staverensche kapsel genaamd, welligt omdat dit gedeelte der dragt was overgenomen van de Staverensche vrouwen, die, even als de gansche *Zuidhoek*, weleer deze zelfde kleeding hadden. Het haar werd naar voren gekamd met eene scheiding in het midden, en aan elke zijde gevlochten met wit band (*hemkelint*) van aanmerkelijke lengte er door heen. Deze *frisselsnoeren* of vlechten, — bestaande uit een witten haarband met een wollen *stroep*, waarover nog een witten haarband van drie oude ellen lengte, het *snoer* genaamd, — werden met veel behendigheid op de kruin gekronkeld

of als een krans om het hoofd gelegd en bedekt met een mutsje van Oostindisch bont. Nu kwam om het hoofd, bijna geheel over de ooren langs, een breed zijden lint (*it lokkesnoer*), soms met goud en zilver doorweven, dat een gedeelte zigtbaar liet der kleine lokken, welke te voren aan de muts vastgespeld waren en juist op de slapen van het hoofd uitkwamen. Deze kunstlokjes waren gemaakt van zwart of bruin paardehaar en ter dikte van een pijpesteel opgerold. Op 14 à 15 jarigen ouderdom werd dit *Staiwers haed* vervangen door den breeden hoofd- of *zondoek*, met neêrhangende slippen van achteren, welke voor deze dragt meer stijf gemaakt en in andere plooijen gelegd werd.

Deze lange vlechten, in de Hindelooper dragt overgebleven, waren van zeer oude herkomst en bij de Friezen en andere Germaansche stammen een kenmerk van *vrijheid* en aanzien, waarop men zich met fierheid verhief. De onvrijen droegen kort afgesneden haar. Zelfs heeft Jacob Grimm de menigvuldige afleidingen van den naam der Friezen vermeerderd met het vermoeden, dat die afkomstig zou zijn van het thema *fris* en *frislen*, dat nog over is in het Friesche *frisselje*, vlechten, en het Fransche *friser*.

Het overige gedeelte dezer kleeding werd geregeld naar den tijd van het jaar, als:

3. *De Winterkleeding.*

Over het keurslijf een *onderst oelof* (*oerlyf*, overlijf) van laken of andere wollen stof, met mouwen van zware gebloemde zijde van onderscheidene kleur, en met wollen stof gevoerd. Hierover een *zwart bratten oelof* zonder mouwen, dat altijd gedragen werd; deze beide kleedingstukken werden te zamen het *geweid* (gewaad) genoemd. Dit bovenkleed werd onder de borst, ter hoogte en breedte van ongeveer twee palm, geregen met zijden veterband van 8 à 10 oude ellen lengte, waarvan de kleur geel of rood, in den rouw groen en in diepe

rouw zwart was. Tot die rijgen gebruikte men een gouden rijgpen *(rieuwer)*, welke aan de bovenste sluiting bij ongehuwden ter linker- en bij gehuwden ter regterzijde bij den veter werd ingestoken, en alzoo tot sieraad diende. Tot meerder pronk werd zij zelfs vervangen door eene grootere *(toer* of torentje genaamd), welke niet tot gebruik kon dienen. De borst werd geheel bedekt door een vierkant doekje van geruit O. I. bont, *(voarpendook*, *voarspandook*, *voarpeldook voarpanddook)*, hetwelk van het rijgsel tot aan de kin reikte, latende aan de bovenzijde aan den hals eene smalle zwarte boord zigtbaar, waaraan bij ongehuwden links en bij gehuwden regts een rood streepje was, het *kruusstikje* geheeten.. Deze voorspelder bedekte geheel den boezem, zoo ver die door het overlijfje was opengelaten.

Het bovenkleed bestond, voor daags, in een jakje met mouwen en een kort schootje, hetwelk van voren open en los was, zoodat rijgsel en voordoek zigtbaar bleven. Dit jakje, *kasakijntje* of *karsakientje* genaamd, was van O. I. chits van onderscheidene kleuren. Doch voor zondags en in den pronk droeg men een dergelijk jak met een langer schoot, welke ten onderen toe reikte. Dit heette een *wentke* (*wenke*, *wynke)* en was van het zelfde chits, doch van de schoonste soort, somtijds zelfs met zilver- en gouddraad doorweven (*).

In den pronk onderging ook het hoofdtooisel eenige verandering in plooijen en opzetten, dewijl dan de beide punten van den *zondoek* achter niet plat, maar omgekromd naar beneden hingen. Dit noemde men een

(*) Dr. J. H. HALBERTSMA verklaart in zijne Aanteekeningen op het vierde deel van MAERLANT dezen naam aldus: „het „oud-schotsche *wensche*, maagd, meisje, het Engelsche *wench*, „juvencula, puella, Angelsaksisch *wencle* en *wincle* is in het „Hindeloopersch *winke*, de staatsie-tabbaard der meisjes." Ook vermeldt hij, dat de Hindelooper vrouwen er voormaals nog afzonderlijke mouwen op na hielden, en wel van chits met roode of purperroode bloemen. — Elders houdt hij den naam Karsekijntje voor eene verfriesching van *carsequin*, Ned. lijfje, van het Fransche *corps*, Lat. *corpus*.

gesteven of *stiefden zondoek*. Dan kwam ook voor het voorhoofd een gouden, bij enkele eene juweelen, haarnaald, welke door de ongetrouwden met het breede einde naar de regterzijde, en door de getrouwden naar de linkerzijde werd gedragen.

De bovenrok was altijd zwart, van eene deugdzame stof, *wollen-* of *wal-worp* geheeten, zeer wijd en het bovenste gedeelte fijn geplooid. Hieronder droeg men altijd een rooden of karmozijn lakenschen rok *(ra-wol-himd)*, beneden met eene breede zwart fluweelen strook *(stems)* omzoomd. Als voorschoot *(scherteldook)* werd, alleen bij de *wentke*, gedragen een bonten boezelaar van O. I. bont, met banden van zijden veterband van de zelfde kleur; terwijl men overigens een blaauw wollen boezelaar droeg met een stuk er op van O. I. bont, een vierde el lang. Ter regterzijde daarvan pronkte een zilveren, ook wel een gouden, beugel met zijden tas. Ter linkerzijde hing, alleen bij ongehuwden, aan een zilveren haak en ketting, een tuigje, de *prak* genaamd, bestaande in een half-zilveren schaar, een zilveren doosje en een speldekussen in zilver gevat met meerdere snuisterijen; terwijl dit na het trouwen werd vervangen door een zilveren ring met sleutels.

De kousen droeg men van fijn zwart of karmozijn saaijet. De muilen (want schoenen droeg men zelden of nooit) waren van een bijzonder maaksel, namelijk: laag op den voet, zoodat ze weinig sloten, de zolen vóór breed, in het midden zeer smal en met hooge, bijna spits toeloopende hielen of hakken. Vandaar, dat zij bij het loopen altijd veel geraas maakten, en voor ongeoefenden geheel niet te gebruiken waren. Van onderen waren ze van gewoon zoolleder, doch op den voet van eene fluweelachtige stof, *fulp* geheeten.

4. *De Zomerkleeding.*

Van het voorjaar tot het najaar liep men in de mouwen, en van het najaar tot het voorjaar in het *karsekijntje* en de *wentke.*

In den zomer werd bovendien het wollen *onderst oelof (oerlyf)* vervangen door een dergelijk van chits *(sliepwentke)*; even zoo maakten de zware zijden mouwen plaats voor soortgelijke van chits, die met fijn linnen werden gevoerd. De overige bovenkleeding bleef verder gelijk (*).

Al het Oostindisch bont, dat hier zoo menigvuldig gedragen en gebruikt werd, was geruit en van de deugdzaamste soort en kleur. Ieder staal had een bijzonderen naam, waarvan hier eenige namen volgen van de fraaiste soorten: *billede mei misdruk*, *itskede mei ra* (rood), *hanepootede*, *graat dammede*, *wanser moai*, *graat estrikede*, *bluffede*, *bleekspinnede*, *radouwedouwede*, *rabaksloekede*, *rahekkede*, *rapiinksterde*, *agesottede*, *rapaikede*, *rakruuskede*, *geppede*, *lakkede*, *krabbede*, *turfede*, *stoelemattede* enz. Bovendien waren er nog de volgende soorten, welke naar den vorm van sommige voorwerpen of figuren genoemd waren: *waffelkoekede*, *krentekoekjede*, *talhooltede*, *schiepeblommede*, *bargeblommede*, *poddehoedede*, *fjouwer-doewen-iin-in-hosjen* of *hok*; verder *trullede*, *schoyede*, *riizenbrieëde*, *graathaalmekkede*, *broerebaukede*, *schuufraaimtede*, *bokkede*, *hanjelierede*, *naaigelblomkede*, *foppesimede* enz. enz. (†)

(*) Eene uitvoerige beschrijving der kleeding van eene Hindelooper vrijster en vrouw komt, met bijgevoegde afbeeldingen, voor in het thans zeldzaam geworden werk *Kabinet van Mode en Smaak*, *Haarlem* bij A. LOOSJES Pz. (1791), II 24, 161.

(†) Onder de talrijke voorwerpen uit *Hindeloopen*, door den Heer HALBERTSMA aan het Friesche Kabinet van Oudheden geschonken, bevindt zich ook (No. 41) een *Staalboek*, waarin 82 stalen van O. I. bont zijn ingezet, met de Hindelooper namen, waaronder vele der bovenstaande, welke meest door Mejufv. BREUNING waren opgegeven.

De meeste stalen van dit bontgoed bestonden in de gemengde kleuren van rood, wit, ligtblaauw, donker blaauw en zeer donker blaauw. Eigenaardig was het, dat deze bijzonder dienden ter aanduiding der onderscheidene graden van *rouw*, die hier met zeer veel stiptheid in acht genomen werd en lang duurde. Want om van den zwaren rouw weder tot de gewone dragt over te gaan, had men verscheidene verligtende graden te doorloopen; zóó zelfs, dat men, kort vóór het geheel afleggen van den rouw, bontgoed droeg, hetwelk een witten grond had met blaauwe en roode strepen of ruiten. Ook had men de gewoonte, om in den zwaren rouw nooit buiten 's huis te komen, zonder den zwarten bovenrok *(schorte)* geheel over het hoofd te slaan. Dit deed men insgelijks bij het zitten aan de Avondmaalstafel. Op gewone tijden naar de kerk gaande, droeg men een gevouwen roode of blaauwe O. I. doek, die onder het gebed om de handen geslagen, doch onder de predikatie over de schoot uitgespreid werd, met de gestikte naamletters van den persoon er boven op.

De bovenvermelde stijve of *stiefde zondoek* was en bleef het eigenaardige hoofdtooisel der *ongetrouwde* vrouwen. Doch, wanneer zij uitgehuwelijkt zouden worden, kwam hierin bij voorname personen eenige verandering; vooreerst:

5. *De Bruidstooi.*

Wanneer een meisje des Zondags in de kerk zou trouwen, dan kreeg zij des Dingsdags te voren een hoofdtooisel, *de bruidsvlecht* (*breidsfrissel)* of het *wütsnoer* geheeten, hetwelk aldus was ingerigt: een band om het hoofd; het haar gevlochten met band; eene muts met eene opening er boven in, waarop het gevlochten haar opgerold werd aflegd; hier overheen de *foarvlechter* of *huitje* van zwaar linnen met roodlaken overtrokken en stijf bestikt, die voorovergebogen kwam te zitten, en van achteren een driekant flipje met tandjes had; twee

zwarte lokken hingen aan iedere zijde der oogen; twee losse vlechten van zwart garen en wit lint, in elkander gevlochten, werden beneden om den voorvlechter rond gelegd; eindelijk werd een fraaije doek als een sluijer om het hoofd geslagen. Deze was van fijn kamerdoek, met breede zoomen, aan wier punten aan beide zijden van het hoofd kleine witte *akkertjes*, of van garen gevlochten kwastjes, werden gehangen. Het voorhoofd werd met eene gouden haarnaald versierd. De overige kleeding was, zoo als bij den pronk is gemeld. Alleen op den trouwdag had de bruid eene zwarte *wentke* aan met eene blaauwe boezelaar, en was de *voorpanddoek* vervangen door een roodlakenschen borstlap, die evenwel dadelijk bij de te huiskomst na het trouwen weder met den eersten werd verwisseld, en de zwarte en donkere kleeding door die van chits en rood bont vervangen. Oude Hindelooper vrouwen weten nog te verhalen, dat het eertijds gewoonte was, dat eene bruid, gedurende de 14 dagen, welke zij onder de geboden stond, al hare mutsen, die zij als maagd had gedragen, alsmede die zondoeken, waarmede zij als bruid had gepronkt, aan hare ongetrouwde zusters, nichten en makkers, bij zes-, acht- of tien allen, ten geschenke gaf.

Eerst den dingsdag na het trouwen kreeg zij het kostuum of:

6. *De kleeding als Vrouw.*

Nu werd de voorvlechter overtrokken met zeer fijn Fransch kamerdoek en van boven met kantwerk *(de poale)* gesloten. Hier over werd nu de gewone zoendoek heengelegd, welke eenigzins grooter was en meer schuins werd gerigt dan vóór het trouwen. Al de genoemde kleedingstukken waren met lange mouwen (*)

(*) Eene fraaije afbeelding in kleuren van de kleeding eener Hindelooper vrouw, gezeten op een sierlijk beschilderd priksleedje, waarmede zij naar het naburig *Molkwerum* zal *pükje*, — alsmede van een meisje, dat zich op schaatsen zal

7. *De Mannenkleeding.*

In vergelijking van de vrouwen, waren de mannen zeer eenvoudig gekleed. Het bovenkleed bestond dagelijks uit een rok van wollen stof, een sarjen rokje genaamd, doch in den pronk uit een korten bovenrok, het *wolhemd* genaamd, vervaardigd van gebloemde Oost-indische zijde, welke van binnen was gevoerd met witte flanel en vóór met eene lange rij zilveren knoopen vastgemaakt. Zulk een kostbaren rok zagen wij met genoegen bij Mevrouw de Wed. D. Ruitinga, thans te *Utrecht* wonende, die nog in het bezit is van vele fraaije Hindelooper voorwerpen en bijzonderheden. Om den hals droeg men een smallen das van wit kamerdoek, waarvan de slippen onder den arm in eene opening van het *wolhemd* gestoken werden. Boven den das kwamen er twee gouden knoopjes uit, waarmede het hemdboord was vastgehecht. De broeken waren zeer wijd, hangende open tot aan de kuiten, zonder banden. Het hoofdhaar werd lang en sluik gedragen, hoewel pruiken met krullen bij sommige deftige personen in gebruik waren gekomen. De hoeden hadden ronde bollen en breede randen.

begeven, door C. F. Baunach, J. Kuijper en L. Portman keurig uitgevoerd, en met eene beschrijving vergezeld, komt voor in de merkwaardige: *Afbeeldingen van de Kleeding enz. in de Bataafsche republiek*, Amst. bij Maaskamp, 1803. Jammer echter, dat de teekenaars de fout begaan hebben van de vrouw, op het ijs, in *zomerkleeding* voor te stellen en het meisje met de *wentke* aan, hetgeen dán evenmin gebruikelijk was. In den *Friesche Volks-Almanak* voor 1847 heeft de Sneeker schilder *D. Hansma* de teekening geleverd van een steendrukplaatje, hetwelk een Hindelooper meisje aan een spinnewiel voorstelt.

VI. Het Huisraad.

Hoe uitvoerig wij ook de kleeding beschreven, wij gevoelen het, dat, ook bij de naauwkeurigste aanduiding, het altijd moeijelijk zal zijn, zich van deze vreemdsoortige vormen een juist denkbeeld te maken. Het heeft wel den schijn, dat de Hindelooper vrouwen, gedurende den tijd, dat de mannen ter zeevaart afwezig waren, al hun vernuft en tijd besteedden aan hare kleeding en ter versiering van hun huis. Vandaar, dat, in den bloeijendsten tijd der stad, een schat van kleedingstukken, meubelen, goud, zilver, juweelen en huissieraden in eenen kompleeten Hindelooper inboedel was vervat, van wier overvloed wij ons naauwelijks een denkbeeld kunnen vormen: want er werd eene zekere weelde in gesteld, de groote *keeft* of eiken kast, benevens een eiken kist en de vele in huis aanwezige kasten en kastjes gevuld te hebben met kleedingstukken van vele soorten van Oostindisch bont, chits en zijde, alle zeer kostbaar en net gemaakt; alsmede met eene groote hoeveelheid fijn linnen, dat in de stad zelve werd geweven, en hetwelk tot onderscheiden gebruik in gereedheid was gemaakt.

Nog in het jaar 1847 is er op den 10den Augustus en volgende dagen zulk een inboedel, nagelaten door den heer E. Krins, te *Hindeloopen* verkocht. Opmerkelijk waren daarbij ook de getallen van sommige voorwerpen. Volgens de aankondiging van dien verkoop, in de Leeuwarder Courant van den 30 Julij, bestond namelijk deze inboedel hoofdzakelijk in:

„1. *Meubelen en Huisraad*, als: 1 bureau, 1 fraaije eikenhouten zoogenaamde *keeft*, 1 groote spiegel met glazen lijst en één kleinere dito, 1 groote spiegel met vergulden lijst, 4 bedden met toebehooren, stoelen, tafels en schilderijen, 12 koperen ketels; benevens eene groote hoeveelheid ijzer-, tin-, blik-, glas- en aardewerk.

2. *Eene aanzienlijke partij Porcelein*, bestaande hoofdzakelijk in: 2 dozijnen Oostindisch blaauw theegoed, groote soort, *ruim* 30 *halve dozijnen dito*, 1 volledig blaauw theeservies, 1 rood Japansch porceleinen vischschotel met doorslag, 4 kandelaren, *ongeveer* 300 *stuks porceleinen tafelborden en schotels*, waaronder vele stellen kompleet, 2 saladebakken, 28 *groote kommen* enz. te veel om op te noemen.

3. *Tafel-*, *Bed-* en ander *Linnen*.

4. *Hindelooper Vrouwen kleeding en lijfdragt*, waaronder 22 *zwarte en roode lakensche rokken*, 60 *halve dozijnen Oostindische doeken*, 90 *dito boezelaars* en dergelijke in evenredigheid.

5. *Goud- en Zilverwerken*, als: 2 zware *gouden* schoengespen, dito knoopen, dito medaille, 1 extra groote zilveren beker, 2 dito trekpotten, 5 dito beugels, 1 dito theebus, 1 dito roomkommetje, 34 dito lepels en 17 dito vorken, 1 zware dito rinkelbel met ketting, 1 dito etui, 1 dito *tafeltje*, 1 dito tabaksdoos, 2 dito horologiën, een groot aantal zilveren voorwerpen, kinderspeelgoed en alle meerdere zaken, die ten voorschreven dage zullen worden gepresenteerd."

Deze verkooping heeft vier dagen achtereen geduurd. De opbrengst van een dergelijken boedel, door de weduwe D. J. Duif nagelaten en in 1843 verkocht, was ongeveer 6,000 Gulden.

De weelde en de zucht om te verzamelen strekten zich niet enkel tot de beste soorten uit, maar ook tot de grootste hoeveelheid, die jaren lang onaangeroerd in kisten en kasten werd opgestapeld, gelijk uit de 60 en 90 halve dozijnen Oostindische doeken en boezelaars blijkbaar is. Bij de tegenwoordige waarde van het porcelein, is daarvan nog heden voor een schat van geld in *Hindeloopen* aanwezig.

VII. Vroegere Gebruiken.

Voor den jare 1780 bestond de bevolking dezer stad voor het meerendeel uit schippers of scheepskapiteins, stuurlieden en matrozen, die jaarlijks in Maart uitzeilden, twee reizen deden naar de *Oostzee*, om met zoogenaamde *Fluiten*, van ongeveer 400 last, hout te halen, en in October of November terugkeerden. Deze schepen waren meest onder het opzigt van Hindelooper Boekhouders gebouwd, waarvan de aandeelen, bij 32sten, voor een groot déel te *Amsterdam* en *Zaandam*, en voor een minder gedeelte te *Hindeloopen* en elders te huis behoorden. Er werd bijna geen schip uitgerust, of men kon meer aandeelen plaatsen dan er waren. Zóó veel vertrouwen genoten de kloeke schippers dezer stad. Met deze schepen voer men meest naar *Riga* en *Nerva*, ook naar *Noorwegen*, meestal om hout te halen, dat de reeders daarna te *Amsterdam* of *Zaandam* verkochten.

Destijds behoorden hier ongeveer 80 van zulke *Fluiten* te huis, en waren er 3 scheepstimmerwerven voor kleinere vaartuigen, 3 lijnbanen, 3 zeilmakerijen, 3 tonslagterijen en verscheidene schilders en verwers. De schippers waren gewoon, alle voorjaren hunne schepen van *Amsterdam* te halen en op de Hindelooper reede te brengen, ten einde zich hier van alles te voorzien, wat men kon krijgen. Bij het naar boord gaan, vergezelden de vrouwen van den schipper, stuurman, bootsman en kok hunne mannen doorgaans tot aan de buitengaten, namen daar afscheid en werden dan met schuiten (*overtollers* of *meebrengers* geheeten) van het schip naar huis gebragt. Bij het terugverwachten van de schepen, kruisten deze *meebrengers*, waarvan er hier toen vele waren, in de zeegaten, om de binnenkomenden waar te nemen, de tijding daarvan spoedig naar de stad te brengen en de vrouwen te halen en naar boord te brengen, om hunne mannen te verwelkomen. Bij de laatste terugkomst van de schepen in het najaar, werd de overgeblevene victualie aan wal gebragt, en

uitgereikt aan de minvermogenden of schijnbare armen: want wezenlijke armoede bestond hier vóór 1780 wel niet. Integendeel, de meeste inwoners behoorden tot den gegoeden stand. Ieder, die wat wist te besparen, belegde zulks in inlandsche effecten, die bij velen in grooten getale aanwezig waren en den innerlijken rijkdom van de stedelingen uitmaakten. Vandaar, dat de tiërcèring der landsschuldbrieven, in 1810, op het vermogen der Hindeloopers zulk eenen gevoeligen inbreuk gemaakt heeft.

Des winters, in den rusttijd, had ieder, vooral des zondags, zijne vaste kransjes, zoowel getrouwden als meisjes, die des namiddags bij elkander kwamen theedrinken. Elke vrouw nam daarheen hare eigene stoof mede, even als naar de kerk. Daar deze stoven aan vijf zijden fraai uitgesneden waren met figuren, en bovendien bont beschilderd en verguld, zoo bestond daarin zekere weelde en zucht om er mede te pronken. Wanneer de vrouwen in den rouw waren, gebruikten zij blaauw geschilderde stoven. Na de thee deed men eene wandeling, *om boeren* genaamd, door en om *Hindeloopen*, en wel de vrouwen en meisjes met de zon om, en de mannen en jongelingen tegen de zon in, zoodat men dan geheele troepen schippers, stuurlieden en matrozen, soort bij soort, zag wandelen en over de lotgevallen ter zee spreken; terwijl dit gebruik, vooral de jongelingen, in de gelegenheid stelde, bij iedere rondte de andere sekse te ontmoeten en op te nemen.

Hierna ging ieder zich verkleeden, en vervoegde men zich te 6 ure weder bij den theekrans, ten einde zich om den koffijpot te scharen. Meestal werd daar Deventer koek met zoetemelksche kaas en gerookte scharren bij opgedischt. Na dit onthaal stond de kan met warm Deventer bier gereed, waarbij de mannen nog eene frissche pijp stopten; en, na aangename kout, meest over zeevaren, ging ieder omstreeks 9 ure naar zijne woning terug, met den wensch, om elkander den volgenden zondag weder aldus te ontmoeten bij hem, die

in de beurt volgde. Deze kransjes noemde men *bortedwaan* of beurt doen, beurtelings bij elkander komen. Alleen des zondags, wanneer het H. Avondmaal werd gevierd, kwam men niet bijeen, en had die dag daarom den naam van *eenigheid haalden* of zich alleen en afgezonderd houden. Een bijzondere karaktertrek der Hindeloopers is altijd, gelijk nog, geweest gastvrijheid en hulpvaardigheid, vooral in zeegevaar, waarvan zij vele uitmuntende blijken hebben gegeven; terwijl sedert het bestaan der Maatschappij: tot nut van 't algemeen ook velen hunner deswege zijn bekroond geworden.

De bekende schrijver J. H. Knoop (*N. Aardrijksbeschrijving*, 1785, I, 555) maakte destijds de aanmerking, dat de Hindelooper mannen meest zeer groot en stout van voorkomen waren, en integendeel de vrouwen meest klein en teeder van ligchaamsbouw. Zeker is het, dat de laatste zulks meer schenen, wegens het naauw sluitende der kleederdragt, terwijl de wijde korte broeken, door de mannen gedragen, aan deze een breeder en deftiger voorkomen gaven. (*)

Opmerkelijk is het, dat de meeste bijzonderheden, door ons omtrent *Hindeloopen* medegedeeld, vroeger ook van toepassing waren op de dorpen *Molkwerum*, *Warns* en *Koudum*, wier kleeding, taal, meubelen en gebouwen slechts in enkele punten van die van *Hindeloopen* verschilden, zoodat alle vier takken van één boom schenen te zijn. Vandaar, dat Wassenbergh (*Taalkundige Bijdragen*, I 137, 151, II 193 en Voorrede) hunne taal het *Zuidhoeksch-Friesch* noemde.

(*) In de werken van Martinet, Grabner, Loosjes en anderen komen daarvan afbeeldingen voor. — Dat de mannen meerendeels klock en sterk van ligchaamsbouw waren, verwondere ons niet, en was zeker toe te schrijven aan het gezonde en robuste zeemansleven, waaraan zij zeer vroeg reeds gewend werden.

VIII. Gebruiken bij het Vrijen en Trouwen.

Eigenaardige gebruiken bestonden er te *Hindeloopen* mede bij het *Vrijen* en *Trouwen*. Vele bijzonderheden deswege zijn medegedeeld door onzen landgenoot Mr. J. Scheltema in zijn bekend werk over dit onderwerp (*), waarvan wij eenige willen mededeelen, en het verder verzamelde daarbij voegen.

Dat jongelieden, die verkeering met elkander hebben, met andere zoodanige paren een gezelschap vormen, om nu en dan een vrolijken avond of nacht door te brengen, in een daartoe afgehuurd of eigen lokaal, — dit gebruik, dit uitgaan om te vrijen, is nog niet afgeschaft. Dat jongelingen zich naar het huis begeven, waarin zich een gezelschap meisjes bevindt, om daar met haar tot laat in den nacht vrolijk te zijn, — daarvan heeft Roosjen eene even eenvoudige als natuurlijke schildering gegeven in het hierachter voorkomende vers: *Hünlipper Houmanhou* of Vastenavond, met de eigenaardige woorden der volkstaal.

Om eerst toegang tot een meisje te bekomen, was het gebruikelijk, dat de jongman eene bejaarde weduwe uitnoodigde, de baan voor hem bij het meisje en hare ouders klaar te maken. Werd hem het verlangde bezoek toegezegd, dan vond hij de vrijster op een bepaalden avond in het achtergebouw of *lytshuus* hem wachten. Ten einde haar vrij te houden, gaf hij haar geld om een en ander te halen, veelal bij of door de weduwe, die daar al voor gezorgd en hiervan mede haar voordeel had. Kwam hij spoedig eens weder, dan was dit een goed teeken; maar liet hij lang op zich wachten, dan verminderde de hoop. Zoodra dit *kortegaerdjen* echter door andere vrijers ontdekt werd, vonden deze er genoegen in om het paar te storen, waarom men altijd bedacht was het licht zóó te plaatsen, dat

---

(*) *Volksgebruiken der Nederlanders, bij het Vrijen en Trouwen*, in zijn *Geschied- en Letterkundig Mengelwerk*, IV 3, 1832, bl. 56 enz.

men het buiten niet kon zien. Het verzoek van den *struner* om toegelaten te worden, of om enkel zijne pijp aan te steken, kon soms niet worden geweigerd, dewijl eene weigering ligt aanleiding gaf tot allerlei baldadigheden en kattekwaad, gelijk op meer plaatsen in *Friesland*, waar dit *struunjeijen* bekend is. (*)

Bij de verloving gaf de vrijer aan de vrijster veelal een toegeknoopten doek, waarin een geschenk van geld, meestal scheepjes-schellingen, als *goos-*, *gods-* of *pand-penning*, ten blijk van verbindtenis. Er bestaat nog zulk een doek met keurig bestikte randen, waarin in het midden de volgende regels met gekleurde letters zijn geborduurd:

Godt groet u liefste tot alder eeren.
Ghi sit die liefste naest Godt den Heer.
Min ooghen mogen u verliesen,
Maer min hart en sal geen liever kiesen.
Doch vat gi doet,
Kiest eer vor Godt.
Denck dat.
KALS SIMENS.

Een dergelijke doek heeft ter wederzijden van een fraai gestikten boom het volgende opschrift:

Die tiid is kort, die dode snel,
Wacht u van sonden, so doet ghi wel.
HESSEL OCKES.

Dit gebruik, nog een overblijfsel der oude Germaansche en Frankische gewoonte om de bruid te koopen, gold ook in andere streken van *Friesland*, en zijn de drie andere nog bekende *knottedoeken* uitvoerig beschreven door SCHELTEMA, *Mengelwerk*, IV 78, 200; POSTHUMUS, *Lijkrede op P. Brouwer Pz.* 69, en HALBERTSMA, *Letterkundige Naoogst*, 1840, I 178.

Des vrijdags vóór het huwelijk werden door de bruidszusters de jonge dochters genoodigd aan het huis der bruid. Dan werd haar het maagdelijk hulsel afgenomen

(*) Zie bijzonderheden daarvan in HALBERTSMA'S *Lapekoer fen Gabe Scroar*, 1834, bl. 91, in *Ald Janom.*

en de bruidsvlecht met den sluijer of het *wiitsnoer* aangelegd. Den volgenden zondag werd de trouwplegtigheid in de kerk voltrokken. Het jonge paar trad derwaarts in rouwgewaad: de bruidegom met een rouwmantel omhangen, de bruid met het *schort* of de zwart bratten bovenrok achter over het hoofd geslagen, gelijk bij eene begrafenis. De rood lakensche rok, welke daaronder gedragen werd, en nu zigtbaar was, stak dan daarbij zeer af. Deze dag werd meestal geheel in stilte doorgebragt.

De jonge vrouw werd op dingsdag daarna in het groote gild der gehuwden verwelkomd. Dan waren door de bruidszusters de getrouwde vrouwen genoodigd aan het huis van den bruidegom, en werd de jonge vrouw het *wiitsnoer* afgenomen en het hulsel der getrouwden (de *zondoek* met de *foarflechter*) haar opgezet. Gebeurde dit in den zomer, dan volgde er eene wandeling of rondgang *(slag om boerren)* door de stad. Zoowel op den vorigen vrijdag als op dezen dingsdag waren de vrijers en getrouwde mannen genoodigd bij het gezelschap der meisjes en vrouwen, en volgde er dan een bruiloftsfeest, waarbij vele plaatselijke gebruiken in zwang waren, en oud-Hindelooper bruiloftsliederen gezongen werden.

IX. GEBRUIKEN BIJ HET OVERLIJDEN EN BEGRAVEN.

Kort na het sterven van een man of vrouw, worden 3 à 4 *bekleeders* of *bekleedsters* gevraagd, om het lijk van de aanhebbende kleeding te ontdoen, en het doodkleed (*dáklad* geheeten), dat meestal in gereedheid is, aan te trekken. Daarna worden 2, 3 of 4 vrouwen benoemd, welke het overlijden aan alle huizen der stad bekend maken, met bepaling van den tijd van het beluiden en der begrafenis. Deze vrouwen *(omsisters,* rondzegsters genoemd) doen deze rondte met den bovenrok *(schorte)*

over het hoofd geslagen, even als bij den zwaren rouw en het Avondmaal gemeld is, en hebben bij al die gelegenheden nog zulk een zwarten rok *(schorte)* aan, boven den rooden of karmozijnen rok, zoodat zij geheel in het zwart zijn. Bij dit rondzeggen is deze *omsisters* tevens opgedragen, eenige mannen, die hiertoe door de nagelatene betrekkingen opgegeven zijn, uit te noodigen, den volgenden dag 's namiddags te 3 ure en op den dag der begrafenis te 2 ure de klokken te luiden. Is het een man, dan begint men met de groote klok het eerst, doch is het eene vrouw met de kleine. Naar oud gebruik gingen de naastbestaanden op den eerstgenoemden dag, de mannen met den rouwmantel om en de vrouwen in rouwkleeding met de *schorte* om het hoofd, naar het sterfhuis, zaten daar in stilte zoolang de klokken luidden, en vertrokken, zoodra het luiden gedaan was. Ook was het vroeger meer bepaald in gebruik, 's nachts 2 of 3 wakers of waaksters bij het lijk te hebben, van den dood tot de begrafenis. Deze werden insgelijks door de *omsisters* daartoe uitgenoodigd. Het verdere werk dezer vrouwen is, de 8 opgegevene mannen als *dragers* van de lijkbaar te vragen, en eene vrouw, die bij het graf het lakensche kleed van de kist zal nemen. Deze laatste, zoowel als de *omsisters* en *wakers* waren gehuwd of ongehuwd, naar dat de overledene was. De *dragers*, benevens alle manspersonen, welke het lijk volgen, hebben bij die gelegenheid een rouwmantel om, en de vrouwen de *schorte* om het hoofd, zoo als boven bij de *omsisters* gemeld is. Zoodra de klokken beginnen te luiden, zet de trein zich in beweging en volgt men het lijk grafwaarts; de naaste bloedvriend loopt vóór, en wordt naar orde van familiebetrekking gevolgd, waar achter goede kennissen en belangstellenden zich scharen. Na de terugkomst gaan de genoodigden mede ten sterfhuize theedrinken, en de niet genoodigden keeren huiswaarts. Nu volgt het laatste werk der *omsisters*, dáárin bestaande, dat zij ieder, die tot eenige werkzaamheid bij de begrafenis

gevraagd is *(offiisje* genaamd), daarvoor eene belooning te huis brengen, zijnde dit geld in papiertjes gewikkeld met ieders naam er op. Deze *offiisjes* worden verdeeld in *heele* en *halve*, zijnde *bekleeders*, *klokkeluiders*, *dragers* en *omsisters heele*, en het kistkleed afnemen en waken *halve offiisjes.* Hiertoe staat geene vaste som, maar geeft elkeen naar zijn vermogen, zoodat ieder *offiisje* van de rijksten weleens 6, 8 tot 10 guldens heeft bedragen, weshalve men het natuurlijk als eene gunst aanmerkt, hiertoe verzocht te worden. Ook hangt het getal bekleeders, wakers en omzeggers van de meerdere of mindere gegoedheid der overledenen af, en geven de voornaamsten somwijlen zelfs *halve offiisjes* aan degene, welke vooraf verzocht zijn het lijk slechts grafwaarts te volgen.

Wanneer er iemand buitenlands is gestorven, of wanneer er een gegrond vermoeden is van diens dood, zoo wordt dit overlijden ook door *omsisters*, met bepaling van den dag van beluiden, bekend gemaakt. De doodklok voor dien persoon wordt dan des voormiddags te 10 ure geluid, en komen familiebetrekkingen, bekenden en belangstellenden in rouwgewaad, met *mantels* en *schorten* om, onder het klokluiden ten huize der nagelatene betrekkingen, zitten daar in alle stilte, tot dat het klokluiden gedaan is, en vertrekken dan weder even stilzwijgend als zij gekomen zijn, waarmede deze soort van begrafenis-plegtigheid is afgeloopen. Deze pligtsvervulling ter nagedachtenis van den doode geschiedt bepaaldelijk op dingsdag en vrijdag, en worden de diensten van luiden en omzeggen *(offiisjes)* even als boven uitbetaald.

Onder de gebruiken van anderen aard kunnen wij niet onopgemerkt laten:

X. De Pinksterkroonen.

Deze zijn drie in getal en worden in de week vóór Pinkster door eenige meisjes vervaardigd van hoepels, versierd met gekleurd papier, vlaggetjes, uitgeblazen eijerschalen in touwtjes geregen en als guirlandes daar onder aan hangende. De binnenruimte tusschen de hoepels bevat een aantal hangende ledige fleschjes, die bij de minste beweging hun eigenaardig gerinkink doen hooren. Op den eersten Pinksterdag, na afloop der voormiddag-godsdienst, worden deze zoogenaamde kroonen in de twee hoofdstraten aan een touw, dat aan twee geveltoppen is vastgemaakt, opgehangen. Des avonds tegen donker begint de pinkstervreugd door op de straat in een kring onder deze kroonen te dansen, bij het zingen van liedjes, die, van zeer oude tijden af, op dien avond en den volgenden worden gezongen. Dit duurt veelal tot laat in den nacht, terwijl de eene troep de andere vervangt. Thans bestaat het personeel, dat aan deze vreugde deelneemt, hoofdzakelijk uit jongens en meisjes; maar vroeger namen ook gehuwden en zelfs meer bejaarden daaraan deel, zoodat het voor velen geen Pinkster ware geweest, zoo zij niet eens *om de kroonen* gedanst hadden. Den oorsprong van dit gebruik hebben wij niet kunnen opsporen, maar wel hebben wij vernomen, dat zoodanige feestelijkheden ook op sommige dorpen in *Gelderland* en *Overijssel* plaats hebben.

XI. De Taal.

Geboren Hindeloopers getuigen, dat hunne taal niets anders is dan een oorspronkelijk Friesch, met veranderden tongval en verkregen eigenaardigheden, ten gevolge van de zeevaart en hunne weinige gemeenschap met de overige Friezen. Zij kenmerkt zich vooral door

eene vermenging van het Land- en Stad-Friesch, en eene verzachting van sommige vokalen en hare zamengevoegde klanken, als: *ij* in *ie* of *y*, *ou* in *oe* enz.; terwijl in andere woorden de zachte friesche klank door hardere uitspraak is vervangen, als: *brea* in *bra*, *boerd* in *boord*, *bern* in *born* of *bon*. Eene eenvoudige vokaalverwisseling maakt het verschil in de vormen dus zeer gering.

Tot dusverre zijn er van het Hindeloopersch weinige proeven in schrift gebragt en in druk uitgegeven. De hoogleeraar E. Wassenbergh gaf, in 1806, in het eerste deel zijner *Taalkundige Bijdragen tot den Frieschen tongval*, bl. 140, 151, wel twee proeven van de spraak der Molkwerumers en uit den Zuidhoek in het algemeen; doch het was de heer J. H. Halbertsma, die in 1827, in het tweede stuk zijner belangrijke *Hulde aan Gijsbert Japiks*, bl. 188, een herdruk en vertaling gaf van eenen *Hindeloper Zeemans Almanak* voor 1679. Deze is van veel gewigt voor de kennis van die taal; te meer, dewijl deze proeve uit een vroeger, min verbasterd, tijdvak genomen is, en zaken der zeevaart betreft, die het regte volksleven der Hindeloopers aangaan, waarvoor zij zelve meest eigenaardige woorden en uitdrukkingen hadden gevonden.

Vermoedelijk is deze Almanak (*) vervaardigd door den weinig bekenden letterkundige Johannes Hilarides, die de eerste tien jaren, nadat hij de Franeker akademie verliet, Rector te *Hindeloopen* is geweest, en die, ruim 40 jaren later, in 1720, nog een Hindelooper gedicht vervaardigde op de vijftigjarige dienst van Ds. D. Goltzius, hetwelk mede in genoemde *Hulde*, bl. 234 is gedrukt (†). Daar de taal van dien Almanak met de tegenwoordige uitspraak weinig verschilt, zoo mag men hieruit besluiten, dat deze tongval in de laatste twee eeuwen weinig is

(*) Het eenig bekende en nagevolgde exempl is in het bezit van genoemde Mevrouw de Wed. Ruitinga te *Utrecht*.

(†) Eene levensschets van Hilarides, in den winter van 1854 door een onzer bewerkt, zal binnen kort het licht zien in Dr. A. de Jager's *N. Archief voor Ned. Taalkunde*, I 4.

veranderd; met uitzondering van eenige woorden, die thans verouderd of in onbruik zijn geraakt, terwijl andere in uitspraak of beteekenis zijn gewijzigd, gelijk met alle levende talen plaats heeft; te meer, dewijl er geene vaste spelling van bestaat en ons Alphabet geene letters of teekens genoeg heeft, om de fijne verschillen in de uitspraak te kunnen aangeven.

Eene tweede proeve van het Hindelooper dialekt gaf de heer HALBERTSMA achter zijne verhandeling over de *Friesche Spelling* in het *Friesch Jierboeckjen foar* 1834, en wel door de mededeeling van het vermelde vers van ROOSJEN, *Hynleper Houmanhou* of Vastenavond, met woordverklaringen, waarop hij tevens de door hem voorgedragene spelling had toegepast.

Zonder op dichterlijke of wetenschappelijke waarde aanspraak te maken, mogen de hierna volgende stukjes in rijm en onrijm van ROOSJEN enkel als *taalproeven* gelden, en eenigzins voldoen aan de zucht van die geleerden, welke zich bevlijtigen, om van de Duitsche en Nederlandsche dialekten proeven te verzamelen. Ook wij zijn overtuigd van de waarheid van BOWRING's gezegde, in zijn *Iets over de Friesche Letterkunde*, bl. 12: „De studie der tongvallen is zeer verwaarloosd geworden, door het eens gevestigd dwaalbegrip, dat vele plaatselijke volkstalen, hoewel van eene onbetwistbare oudheid, slechts verbasteringen zouden zijn der algemeene schrijftaal. Het is juist in die volkstongvallen, dat men de geschiedenis der taal moet zoeken, schaars in de schrijftaal te vinden, die gewoonlijk een gewrocht is van nieuwere overeenkomsten, daar de oude woorden en spreekwijzen gezocht moeten worden in afgelegene hoeken, waar mode en veranderingszucht minderen invloed hadden."

Uit dit oogpunt beschouwd, hopen wij, dat de Hindelooper taal of tongval meer gewaardeerd zal worden, en dat deze taalproeven ook dáárom velen belang zullen inboezemen.

XII. EENE HISTORISCHE HERINNERING.

Op het Raadhuis van *Hindeloopen* wordt een fraai geschilderd portret bewaard van een oud scheepskapitein, dien men houdt voor PETER WYBES, een ondernemend man, omtrent wiens grootvader, AUKE WYBES, een verhaal is bewaard gebleven, dat wij hier willen laten volgen, zoo als het in de *Algemeene Vaderlandsche Letteroefeningen* voor 1806 is medegedeeld.

De Keizerlijke Koopman of anecdote wegens Czaar PETER I.

„Het huis, of liever hutje, waarin PETER *de Groote* „zijn verblijf hield gedurende het bouwen van *Petersburg*, de stad door hem aangelegd en naar zijnen naam „genoemd, stond aan de linkerzijde van de keizers brug, „op den weg naar de vesting. Dat kleine gebouw, „zoo geheiligd bij de Russen, werd door de laatst „overledene keizerin met een overbouwsel van steenen „bogen tegen de verwoestingen van den tijd gedekt „en beveiligd. De drie vertrekken in hetzelve zijn „allen effenvloers en van zeer lage verdieping. Hier, „in dit eigen hutje, gebeurde een aardig geval, terwijl „men de vesting bouwde. Een Hollandsch schipper, „hoorende dat de Czaar bezig was met den aanleg van „*Petersburg* en zeer verlangde naar scheepvaart en „handel, nam het besluit, om daar te beproeven of het „geluk hem dienen wilde. Hij waagde alzoo het eerste „van allen met zijn koopvaardijschip de Newa te be„zeilen, en bragt een aanbevelingsbrief mede voor den „havenmeester van een van deszelfs vrienden in *Holland*, „behelzende een verzoek aan dezen, om zijne beste „diensten aan te wenden om den schipper vracht te „bezorgen. PETER *de Groote* was bezig met werken „op de admiraliteitswerf, gelijk een daglooner, wanneer „de galjoot voorbij voer, en met twee of drie kleine „stukjes salueerde. — Dit vermaakte den keizer buiten-

„ tengemeen, die, onderrigt van het oogmerk des schip-
„ pers, besloot, met dezen eene grap te hebben. Hij
„ gelastte hierom den havenmeester den man te gaan
„ zien, zoodra hij aan land stapte en bij hem te bren-
„ gen als bij eenen koopman, aldaar sedert korten tijd
„ gevestigd; den persoon, onder welken de keizer zich
„ verbergen wilde. Voorts, om aan het spel eene betere
„ houding en vrolijker luim te geven, begaf zich PETER
„ met de keizerin naar gezegd hutje, en stak zij zich
„ in een eenvoudig burgerlijk kleed, gelijk het de vrouw
„ van eenen koopman voegde. De Hollandsche schipper,
„ ingeleid bij den keizer, wierd heusch verwelkomd, en
„ beide zaten zij gulhartig ter neder, aten brood en
„ kaas, en rookten een poos hun pijpje. Intusschen
„ nam de Hollander het vertrek op, en begon hij te
„ denken, dat iemand, die in een zoo schamel verblijf
„ woonde, hem van geenen dienst kon zijn. Nu trad
„ de keizerin binnen, en de schipper sprak haar aan,
„ zeggende, dat hij voor haar een kaas had medegebragt,
„ zeer veel beter dan zij ooit geproefd had, waarvoor
„ zij haren dank betuigde met eene nagemaakte boersch-
„ heid. Veel behagen hebbende in haar voorkomen,
„ haalde hij een stuk doek van onder zijn rokje en
„ verzocht haar hetzelve te willen aannemen voor hem-
„ den. „ „ O! riep de keizer uit, zijn pijp uit den
„ „ mond nemende, nou KAAT zal je zoo mooi en zoo
„ „ grootsch zijn als eene keizerin! je bent voorwaar
„ „ een gelukkig wijf; nooit van je leven had je nog
„ „ zulke hemden, als je nou zult hebben." " Zulks
„ had ten gevolge, dat de vreemdeling verzocht, haar
„ een kus te mogen geven, hetwelk zij hem met eene
„ schijnbare schuwheid vergunde."

„ Prins MENTSCHIKOFF, de gunsteling en minister van
„ PETER, die op deszelfs naam de staatsbelangen waar-
„ nam, trad op dit oogenblik in, versierd met al zijne
„ ordeteekenen, en stond daar met ongedekten hoofde
„ voor den keizer. De schipper begon met de uiterste
„ verbazing op te zien, terwijl PETER, door wenken en

„ het geven van geheime teekens den prins bewoog
„ om dadelijk heen te gaan. De verbaasde Nederlan-
„ der zeide: „ „ wel, mij dunkt gij hebt hier aanzienlijke
„ „ bekenden. — Ja, antwoordde PETER, die kunt gij
„ „ ook bekomen als gij een dag of tien hier blijft. Wij
„ „ hebben eene menigte van kale edellieden, zoo als
„ „ gij er één zaagt: zij steken altijd in schulden; zij
„ „ verlangen geld van iedereen te leenen, en hebben
„ „ mij dus opgezocht; maar, kapitein, wacht u voor
„ „ deze sinjeurs; belet hun indringen, hoezeer zij vlei-
„ „ jen, en laat u niet verblinden door hunne sterren
„ „ en dergelijk voddegoed." " Deze vriendschappelijke
„ waarschuwing boezemde den vreemdeling vertrouwen
„ in, zoodat hij regt opgeruimd dronk en smookte; ter-
„ wijl hij het met den keizerlijken koopman eens werd
„ wegens de bevrachting. Naauwelijks was hij omtrent
„ dit punt naar zijnen wensch geslaagd, wanneer de
„ officier van de wacht, die afgelost was, inkwam om
„ orders, en, voor dat PETER zulks beletten konde,
„ hem begroette met den titel van zijne keizerlijke ma-
„ jesteit. De Hollandsche schipper sprong van zijn stoel,
„ viel op zijne knieën voor den Keizer en de Keizerin,
„ en bad vergiffenis voor de vrijheden, die hij genomen
„ had. PETER verlustigde zich met dit tooneel, en har-
„ telijk lagchende, beurde hij den verschrikten smeeke-
„ ling van den grond, deed hem de hand kussen der
„ Keizerin, schonk hem 1500 roebels, bevrachtte zijn
„ schip, en gebood, dat hetzelve, zoolang de kiel in
„ wezen bleef, tolvrij mogt inloopen in alle havens van
„ het Russische gebied. Dit voorregt bragt te weeg,
„ dat de eigenaar binnen zeer korten tijd rijk werd."

Wij zouden aan dit verhaal, door overlevering van oude zeevaarders te *Hindeloopen* bekend gebleven, al mogt het ook versierd zijn, minder waarde hechten, indien het niet bevestigd werd door de berigten, welke, uit oorspronkelijke stukken, zijn medegedeeld door Mr. JACOBUS SCHELTEMA, in zijne beide werken: *Peter de*

Groote in Holland en te Zaandam, 1814, I 275, en *Rusland en de Nederlanden*, 1818, III 154. Zijn verhaal komt op het volgende neder:

Nadat PETER *de Groote* in 1697 *Holland* bezocht en vele moeite gedaan had, om handwerkslieden, schippers enz. van daar naar *Rusland* te lokken, begon hij in 1703 zijn plan te volbrengen, om aan den mond der Newa eene vesting en stad te bouwen, welke den naam van *St. Petersburg* ontving. Reeds waren in het najaar de voornaamste deelen der vesting gereed, toen hij verrast werd door het berigt, dat eene groote Hollandsche Fluit zich aan den mond der Newa vertoonde en koers zette om de rivier op te zeilen.

Men gisse zijne vreugde bij het zien van het *eerste* schip, dat de plaats naderde, waarheen hij al de scheepvaart en handel van zijn uitgestrekt gebied wilde verleggen! Dadelijk voer hij zelf met zijne sloep het schip te gemoet, loodste het de zandbanken over en bragt het op eene veilige reede.

De schipper werd voor het huis van MENTSCHIKOFF geleid, dat naast het kleinere Zaandamsche huis van den Czaar was opgetrokken. Hij werd ter maaltijd genoodigd, en eerst hier vernam hij, dat hij met den Czaar zelven aan tafel zat, en dat de Vorst de loods was, die hem had binnengebragt. Hier vernam ook deze, dat het zijne Zaandamsche vrienden CALF waren, die dit schip hadden bevracht, om hem dit genoegen te bezorgen. Uitermate was PETER met deze verrassing in zijn schik. De schipper, AUKE WYBES van *Hindeloopen*, kreeg verlof, de lading, bestaande uit zout, wijn en andere waren, geheel tolvrij te verkoopen. De Czaar zelf kocht er een voornaam deel van; de Grooten volgden zijn voorbeeld; de Nederlander deed eene uitstekend goede reis.

Hij vertrok weldra met Russische waren bevracht, en ontving bij het afscheidsmaal een geschenk van vijfhonderd dukaten; terwijl aan elken bootsgezel honderd rijksdaalders werden uitgeteld. Aan den schipper werd bovendien, bij elk volgend bezoek, eene belooning van honderd roebels beloofd. Aan het schip zelf werden groote privilegiën toegestaan, als: vrijdom van tol, het voorregt van in de haven het eerst geholpen te worden enz. Het bekwam den naam van *St. Petersburg* en heeft onafgebroken op deze stad gevaren. Het scheen onvergankelijk: want het is gevoerd geworden door vader, zoon en kleinzoon, AUKE WYBES, WYBE AUKES en PETER WYBES. De laatste werd naar den Czaar genoemd, en stond in lateren tijd in bijzondere gunst bij de Keizerin KATHARINA II. Toen hij, tusschen de jaren 1765 en 1770 oordeelde, voor zich en de zijnen gelds genoeg gewonnen te hebben en met varen uitscheidde, heeft hij het schip *St. Petersburg*, hoezeer er hem eene groote som voor geboden was, doen sloopen, dewijl hij oordeelde, dat vreemden geene voordeelen van die privilegiën zijner familie mogten erlangen. Mevr. RUITINGA is nog in het bezit van geschenken, door hem medegebragt, als sierlijk rood gebloemd chits, aan beide zijden geheel gelijk, en een vrij grooten zilveren beker, waarop de letters H. O., door elkander gehaald, in een schild, met eene kroon er boven, zijn gegraveerd.

XIII. DE OORSPRONG DER HINDELOOPER EIGENAARDIGHEDEN.

Na het lezen van al de medegedeelde bijzonderheden, zullen zeker vele lezers de zeer natuurlijke vraag doen: *Maar wáárin zou dan toch de Oorsprong van de eigenaardige Zeden, Kleeding en Taal der Hindeloopers zijn gelegen?*

Van verschillende deskundige personen hebben wij op deze vraag een antwoord verzocht; doch — daar de historische zekerheid ontbreekt — daaromtrent geene andere inlichtingen ontvangen dan gissingen. Wij willen daarvan de meest waarschijnlijke, benevens de vruchten

van onze eigene navorschingen, mededeelen, ter bevrediging van veler weetlust en ter opsporing van de waarheid. Wie het beter meene te weten, gelieve zoo goed te zijn, dit ter onzer kennisse te brengen. Wij leeren gaarne.

De afgezonderde ligging van *Hindeloopen*, op eenen uithoek zonder doortogt, en de eigenaardige tak van scheepvaart en zeehandel waren oorzaken, dat zijne onafhankelijke bewoners met de overige Friezen weinig in aanraking kwamen. Des zomers toch, als de mannen bijna allen ter zee voeren(*), gingen de vrouwen niet van huis, ook omdat niemand hier rijtuig hield; en in den winter, als de mannen te huis waren, was de verste togt over ijs naar het naburige stamverwante *Koudum*, *Molkwerum* en *Warns*, omdat de vrouwen niet op schaatsen reden, maar op fraai beschilderde priksleedjes zich zelve derwaarts *piekten*, welke afstand voor deze inspanning ver genoeg was. Zij schuwden zelfs alle gemeenschap met landgenooten, ten gevolge van hunnen sterken afkeer van al wat vreemd was en hunne hooge ingenomenheid met *Hindeloopen* en overdreven voorliefde voor alles wat Hindeloopersch was. Bij afwezigheid van de mannen, vonden pronkzieke vrouwen in overvloed van tijd en geld gelegenheid en tevens eene aangename bezigheid in het oppronken van hunne kamers en in het optooijen van hunne kleedingstukken, naar eigenen, en door omgang met anderen niet veranderden of beschaafden, smaak; waarbij de eene de andere in kostbaarheid van stof en gekunstelde zorg zeker trachtte te overtreffen. De veelal barre en veranderlijke weêrsgesteldheid in deze zeeplaats verpligtte haar, geene opene, maar eene geslotene en warme kleeding van wollen stoffen te kiezen, waar naar vorm en snede alzoo ge-

(*) Er zijn voorbeelden bewaard, dat in 1632 en 1661 *alle* leden der Stedelijke Regering ter zee gingen, zoodat zij vooraf het gansche bestuur, voor dien tijd, overdroegen aan één oud-Burgemeester, die te huis bleef, en alzoo het gezag alleen in handen had. Zie *Teg. Staat*, III 259; *Charterb.* V 656.

wijzigd werden. En de zucht voor het kleurige en bonte, dat deze kleeding kenmerkt, dagteekent zeker van die dagen, toen de vaart op *Oostindië* te gelijk eenen belangrijken handel opende in chitsen en bonten, waarvan de schippers hunne vrouwen, van *Amsterdam* en elders, de fraaiste stalen medebragten. Even zoo werd voor haar het keurigste porselein aangevoerd, dat zij met zorg bewaarden en in eere hielden, gelijk zij in 't algemeen, onvatbaar voor den dwang der elders afwisselende mode, zich bestendig hielden bij hetgeen zij bezaten, dit steeds zochten te vermeerderen en uit te breiden, en zich door geene Fransche of Engelsche galanteriën of quinquailleriën lieten misleiden of het hunne verdringen.

Bovendien, bij al den voorspoed en rijkdom, die de Hindeloopers eeuwen lang steunden, en bij de weinige uitgaven, welke zij en vooral de vermogende Doopsgezinden (die eenmaal meer dan de helft der bevolking uitmaakten) zich voor weelde veroorloofden, waren beide, huisraad en kleeding, bijna hunne eenige kunstbehoeften en troetelkinderen, die wel kostbaar waren bij de aanschaffing, doch niet duur bij tijdsverloop, omdat ze duurzaam bleven, waarde behielden en geene verandering ondergingen. Wegens de eenvoudigheid der levenswijze kon men hier zulke uitgaven eerder doen dan in groote steden, waar eene kostbare huishouding en weelderige levensmanier bestendig aanzienlijke sommen kostte, zonder iets duurzaams na te laten.

Verlies van vermogen, minder ingetogen levenswijze en meer aanraking met andere landgenooten moesten alzoo het verval van deze kleeding en pronkkamers ten gevolge hebben.

Met deze eerste staat eene tweede vraag in naauw verband, namelijk: *Wanneer zou deze afwijking van de zeden, kleeding en taal van die der overige Friezen een aanvang hebben genomen, en zouden ze oorspronkelijk of van eenige natie, met wie deze stad door scheepvaart in betrekking stond, overgenomen zijn?*

Na al het vermelde, komt het ons het meest waarschijnlijk voor, dat, hetgeen *Hindeloopen* bijzonder kenmerkt, uit de ligging en toestand der stad zich zelf heeft ontwikkeld en alzoo *oorspronkelijk* en niet van anderen ontleend is. De bewering toch van den *Tegenw. Staat van Friesland*, III 396, dat vele Hindeloopers bij hunne vaart op de *Oostzee* zich zouden nedergezet hebben op het eiland *Amak*, tegenover *Koppenhagen*, waarvan de kleeding zeer nabij die der oude Hindeloopers komt, zoodat *deze* daarvan afkomstig zoude zijn, komt ons even ongegrond, als deze sluitreden valsch voor. Het omgekeerde zou meer met de waarheid of de redenering overeenkomen. Het is toch niet vermoedelijk, dat mannen, die ter zee voeren, uit eenig oord eene vrouwenkleeding, die zoo zamengesteld is, zouden medebrengen en hier hadden kunnen doen invoeren.

Dr. J. H. Halbertsma is van meening, dat de kleeding der vrouwen van *Hindeloopen* oorspronkelijk de zelfde is als die der vrouwen van *Marken*, doch dat de rijkdom der Hindeloopers in den loop der 18e eeuw daar verscheidene wijzingen en weelde in gebragt heeft, die aan de Markers onbekend bleven. De overeenkomst der stalen van het Hindelooper met het bekende Schotsche bont zal wel toevallig zijn.

Met meer grond meenen wij te mogen beweren, dat de Hindelooper vrouwenkleeding, althans het hoofdsieraad, eene zeer oude inheemsche dragt is van aanzienlijke vrouwen, die elders vervangen, doch hier gewijzigd is blijven bestaan. Hiervoor zijn de volgende bewijzen:

1°. De beroemde le Francq van Berkhey geeft in zijne belangrijke *Natuurlijke Historie van Holland*, III 2, bij de beschrijving van oude Nederlandsche kleederdragten, eene plaat, waarop drie vrouwen gekleed zijn met een sluijer, of over het hoofd hangende doek met punten, en voegt (blz. 575) bij de beschrijving van het hulsel van Geertruid *van Saksen*, weduwe van Graaf Floris I (die in het jaar 1061 overleed), dat de tuit met opgevlochten haren en omgeplooiden doek

van fulp of zijde met slippen, veel overeenkomt met de dragt der oude Amelanders of Vlielanders, „doch „bij uitstek met datgeen, hetwelk de Hindelooper Vrie-„sche vrouwen nog algemeen dragen." Zie deze Gravin ook dus afgebeeld in Scriverius, *Graven van Holland*, bl. 79, met naast zich haar zoon Dirk V, die gekleed is met eene dergelijke ronde wollen muts, als de Hindelooper schippers nog in de vorige eeuw droegen. En hoe vele eeuwen verliepen er sedert het jaar 1061!

2°. Ook Scheltema, *Mengelwerk*, VI 3, bl. 212, „kwam het reeds opmerkelijk voor, dat de Hindelooper of oud-Friesche kleeding, wat de *zondoek* betreft, eenige overeenkomst heeft met het hulsel, op zegels en afbeeldingen van aanzienlijke vrouwen uit de 14e en 15e eeuwen.

3°. Ten aanzien der oud-Friesche kleeding, welke Scheltema er bijvoegt, kunnen wij zelfs eene eeuw verder gaan, en verwijzen naar de beide afbeeldingen van Friesche adellijke vrouwen, welke Jhr. Mr. H. B. van Sminia gaf in de *Friesche Volks-Almanakken* van 1840 en 1853. De eerste is van Luts van Minnema, vrouw van Joost van Ockinga, van *Burgwerd*, in 1532 geschilderd, en de tweede van Anna van Feytsma, vrouw van Tjalling van Camstra, van omstreeks 1560. Beide vrouwen zijn gekleed met witte mutsen met afhangende slippen, welke voor aan elkander reiken. Omtrent beide mutsen getuigde genoemde berigtgever, „dat „zij in fatsoen en gedaante veel overeenkomst hebben „met eene tegenwoordige Hindelooper kap of muts." Deze aloude dragt der Hollandsche en Friesche aanzienlijke vrouwen, waarvan men op vele oude portretten meerdere sporen vindt, zal alzoo te *Hindeloopen*, dat bijna in alles bij uitstek stationair was, in stand gebleven, en, toen het Oostindisch bont daar zoo algemeen werd, van kleur en eenigzins van vorm veranderd zijn.

Door de mededeeling van deze denkbeelden en bewijzen gelooven wij bovenstaande vragen op de waarschijnlijkste wijze te hebben beantwoord.

Als wij overwegen, hoe zeer de zucht om de Vaderlandsche geschiedenis en oudheden in bijzonderheden na te sporen, in de laatste jaren is toegenomen, en hoe vele verzamelingen van Genootschappen en bijzondere personen, ja zelfs de prachtige porseleinkastjes der aanzienlijke dames, verrijkt zijn met allerlei voorwerpen van smaak en kunst, welke de rijkdom der Nederlanders in vorige eeuwen ten toon spreidde; — als wij bovendien in aanmerking nemen, hoe veel daarvan uit *Hindeloopen* afkomstig is, en welke schrale en verkeerde berigten er omtrent deze stad tot dusverre in omloop waren: — dan gelooven wij, met de mededeeling en en verklaring van de voornaamste Merkwaardigheden van *Hindeloopen* een nuttig en voor velen een aangenaam werk te hebben verrigt, zoowel om de waarheid aan het licht te brengen en vooroordeelen en miskenning te bestrijden, als om eene bijdrage te leveren tot betere kennis van eene specialiteit uit het Nederlandsche volksleven, welke even eerbiedwaardig — als ons aller zucht tot opsporing van de nationale gebruiken en gedenkteekenen loffelijk en vereerend is.

BIJVOEGSEL.

Nadat wij voor de verzamelingen van het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde gedurende eenige jaren een aantal kleedingstukken, huisraad in het klein, teekeningen enz. betrekkelijk *Hindeloopen* hadden bijeengebragt, was het op voorstel van den Heer Dr. J. H. Halbertsma te *Deventer*, dat Heeren Gedeputeerde Staten van *Friesland* in 1853 besloten, een der bovenlokalen van het nieuw gebouwde Paleis van Justitie te *Leeuwarden* af te staan en te doen inrigten tot een *Kabinet van Friesche Oudheden*, hetwelk de voorwerpen, in het bezit der Provincie, vereenigd met de verzamelingen van het Friesch Genootschap, zou bevatten. Op dit gunstig besluit bood de Heer Halbertsma dadelijk 69 nommers Friesche oudheden en merkwaardige voorwerpen van kunst en smaak, door hem gedurende vele jaren bijeengebragt, der Provincie aan. Dit geschenk van groote waarde en duurzaam belang werd nog verhoogd, doordien hij daarbij eene *Lijst* had laten drukken, waarin ieder dier stukken omschreven en verklaard is, en wel op zulk eene belangwekkende en geestige wijze, dat anders min aanzienlijke voorwerpen juist daardoor op prijs gesteld kunnen worden.

Voor ons onderwerp is deze verzameling van te meer belang, omdat No. 25—66 bijna allen voorwerpen zijn uit *Hindeloopen*, zoodat de voornaamste merkwaardigheden van kleeding en huiselijk gebruik, welke in *Hindeloopen* zelf eenmaal zeldzaam zullen worden of verloren gaan, thans op eene waardige wijze in dit belangrijke Kabinet worden vertegenwoordigd, om duurzaam behouden te blijven. In Augustus 1855 heeft de Heer Halbertsma op nieuw verscheidene belangrijke voorwerpen geschonken.

Wij stellen alzoo op die verzameling, welke vele voorwerpen bevat, in dit werkje vermeld, hoogen prijs, en evenzoo op de daarbij gevoegde Lijst. Maar juist om die reden willen wij eenige misstellingen, daarin

voorkomende, hier verbeteren, ook omdat zijne opgaven met die, in dit werkje opgenomen, anders ligt geacht konden worden in strijd te zijn.

No. 30, bl. 10. *De foárflechter.* Deze werd niet over het tonnetje gespannen, maar dit laatste is de *foarflechter* zelf. De muts, welke er over wordt getrokken, is *in* den rouw eene stroepmuts van fijn linnen, welke *uit* den rouw wordt vervangen door eene fijne kamerdoeksche, *de blinker* genaamd. De zoogenaamde *striipe* is daarin geen ingezet stukje kant, maar wordt er met de naald in gewerkt, zoo ook het middelste gedeelte, *de spin:* dit te zamen maakt *de poale* uit. — Ook bestond de voorvlechter niet uit bordpapier, maar uit zwaar vier dubbel prezenning-linnen, van binnen en van buiten met rood laken bezet, en geheel doorstikt met kleine steken, hebbende van boven een klein randje, *de biize* genaamd.

Insgelijks is het niet juist, dat de Hindelooper vrouwen zelfs in den dood deze kroon niet aflegden. Wel hadden ze dan een sluijer om het hoofd, maar met de schuine punt achter en twee slippen vóór.

No. 31, bl. 12. *Sendoak.* Er bestaat geen bijzonder onderscheid tusschen de zondoeken der getrouwden en ongetrouwden. Alleen in het leggen van de plooijen was eenig verschil. — *Flappe* voor *Slappe-sendoak* zal eene drukfout zijn. — De doeken zonder randen noemt men *uet heel hoolt*, met randen *lapkede;* doch de randen waren niet aangezet, maar zoo gedrukt.

No. 36, bl. 14. *Grittelsteen.* Deze naam is verkeerd en moet zijn: *glütterstien;* het glanzen daarmede heette *glütterjen*, dat ook meer met het aangehaalde Engelsche *glitter* overeenkomt.

No. 38, bl. 14. *Fiters.* Blaauwe veters kende men niet: ze waren alle zwart, groen, rosé of oranjekleur.

No. 40, bl. 16. *De Worp.* De zwarte rok *(schorte)* had anders geen naam, en heet dus geen *worp:* de stof daarvan noemde men *worp* of *wal-worp.*

Het *rondtje* of *rundjen* diende alleen voor kinderen.

HINDELOOPER

TAALPROEVEN.

Ophelderende Aanmerkingen

OMTRENT DE SPELLING EN UITSPRAAK VAN DE VOLGENDE

TAALPROEVEN,

IN RIJM EN ONRIJM,

VAN

S. O. ROOSJEN.

Om in de spelling van een bijzonderen tongval, met de bestaande letters der landtaal, zoodanig te voldoen, dat de uitspraak van dien tongval geheel teruggegeven wordt, is zeker altijd eene zeer moeijelijke en in vele gevallen eene onmogelijke zaak. Ook dit ondervond ik steeds, wanneer ik bij tijd en wijle een dezer stukjes zamenstelde, en het bleek mij bij voortduring, dat onze Nederduitsche taal te weinig letterteekenen had, om den Hindelooper tongval zóó te schrijven, dat het geschrevene geheel aan de uitspraak beantwoordde.

Om mij echter, zoo veel mogelijk, gelijk te blijven, heb ik de *uitspraak* — zoo als ik het eene reeks van jaren heb gehoord en gesproken — als den *eersten* en *voornaamsten wetgever* in dezen aangenomen, al was het dan ook met voorbijzien van bestaande taal- en spelregels, omdat ik hierdoor het naast aan mijn oogmerk konde komen, namelijk, het zóó ter neder te schrijven als het gesproken wordt.

Ik ben in deze handelwijze versterkt geworden, doordien ik deze opstellen meermalen heb laten lezen door menschen uit andere plaatsen en provinciën,

die geheel onbekend met het Hindeloopersch waren, en het evenwel vrij gemakkelijk lazen, en nagenoeg aan de werkelijke uitspraak voldeden.

Het zijn deze redenen, die mij hebben aangespoord, om in de spelling mij aan geenen anderen band te houden, dan om de *uitspraak* zoo nabij mogelijk te komen. Heb ik hieraan voldaan en mag dit de goedkeuring, vooral van Hindeloopers, wegdragen, dan zal mij dit uiterst aangenaam zijn.

Echter vind ik mij verpligt eenige nadere verantwoording van mijne spelling te geven, ter opheldering vooral van hen, die minder met dezen taaltak bekend zijn:

De slepende *a*, ook door eenen medeklinker afgesloten, alsmede in *aai* en *aau*, wordt door de Hindeloopers volmondig uitgesproken, en voldoet dus geheel aan de verdubbeling, welke in het Nederduitsch gebezigd wordt. Daar, waar de klank *ae* voorkomt, duidt dezelve een klank aan, die met het Fransche *ai* of *è* overeenkomt, of zoo als sommige onzer Nederduitsche taalkundigen het woord *waereld* enz. willen hebben geschreven en uitgesproken.

De verdubbelde *ee* wordt uitgesproken zoo als in het Nederduitsch, behalve in die woorden, welke aldus *eé* geteekend zijn, moetende daarin iets van den klank *ie* gehoord worden, doch altijd iets nader aan de *ee*. Daar, waar de *e* gevolgd wordt door de *a*, moeten die beide letterteekenen kort na elkander worden uitgesproken, als ééne tweeklank vormende.

De *i* is kort slepende in *iis* (Nederduitsch *is*), lang slepende in *ies* (Nederduitsch *ijs*) en meer soortgelijke.

De *o*, gevolgd door de *a*, moeten te zamen éénen klank uitmaken, door dezelve spoedig na elkander uit te spreken. De *o* wordt hortende uitgesproken in *ho*, *no*, *zo*, *to* (Nederd. *hoe*, *nu*, *zoo*, *te*) enz.

Daar, waar de *u* gevolgd wordt door eene *e*, zoo als in *ues*, *uet* (Nederd. *ons*, *uit*), heeft zij eenen verlengden klank, doch niet zoo lang als in het Nederduitsch de *uu*.

In vele woorden, waar de *r* achter een vokaal of als sluitletter eener letttergreep voorkomt, wordt zij niet door de Hindeloopers uitgesproken, en evenwel heb ik gemeend haar te moeten gebruiken, om den klank der voorgaande klinkletters te versterken en eenigzins te verlengen, zoo als in: *heerlik*, *vaart*, *gedierte*, *worden*, *bortedwaan*, *waard*, *pierde*, *gersen*, *vorkeerd*, *heerd*, *enk erm*, (Nederd. heerlijk, vaart, gedierte, woorden, bij beurten elkander bezoeken, werd, om den tuin leiden, grasjes, verkeerd, gehoord, elkander) en meer dergelijke. Hiervan zijn uitgesloten die woorden, welker laatste lettergrepen met *r* eindigen, in welke deze letter zijn gewone klank behoudt, zoo als in: *voar*, *jeér*, *oender*, *hir*, *wetter*, (Nederd. voor, jaar, onder, hier, water) enz.

Voor het overige volge men algemeen de uitspraak van de letters, zoo als die in het Nederduitsch gehoord wordt. Wel zijn er nog vele kleinere afwijkingen, die de Hindelooper tongval vereischt, en welke anderen niet best kunnen navolgen; doch door deze alle aan te toonen, zouden er te vele bijzonderheden aangestipt moeten worden en het geheel, in plaats van een duidelijker, een meer verward aanzien verkrijgen. Het boven aangevoerde achten wij alzoo genoeg, inzonderheid voor hen, die gewoon zijn geschriften in de Friesche taal te lezen, en die overeenkomst en onderscheid het best zullen opmerken.

En zommersen uetstep nei et vild op en moarn biitied, van en veer mei ziin zoon.

Lest geén 'k op en moarntiid mei eén van miin zonen,
Mei aaigmork, om him iin et vild oon te toonen,
Ho 't zommers der alles weér noglik en blie.
Wii stepten vrii haastig en laand menning henne;
Zo koamen we al gaauw en eénd steewaarts van denne;
Der geéng iik dae zitten, miin zoon zeét bii mie.

'k Zeé: „ joenge! no mutte wii roendom ues henne
„ Hir alles biikiikje, zo goe as we kenne;
„ Den valt ues voarziiker dizz' moarntiid wol ligt."
De dauwe loai jitte op de gersen bii droppen,
Dat blaaink iin ues aaigen as zelwere knoppen:
Dit joeg voar et earst al en heerlik gezigt.

Et doere naat lang, dot iis ligt wol to tiinken,
De zonne biigoast mei ziin stralen to bliinken;
't Roan ek al nei vieuwen, to minsten zo 'k maen.
Wii kiiken roendom ues, en zoegen de blommen,
Zo 't liike, ek uet jerre naaitsleép opkommen:
Dot alles weér voar ues ek moai om to zaen.

De visken iin 't wetter jin spiillen en spraaingen,
De voeglen jin pieppen, jea fluitten, jea zaaingen
Mei moaje geluetten, doch ek wol ris tjoe;
De lammen jin doensen en weéren zo olik,
De hiingsten en koebeesten weidden ek vrolik:
Ealk prieze ziin Schepper, zo goe as er koe.

'k Zeé: „ joenge! het binne dot treffende wiinken.
„ Zo heerden wii ek alle moarnen to tiinken:
„ Want graat bin we ziikerlik bop jem iin rang;
„ Wii kenne ommers Genesins eén duedlik laeze,
„ Dot ealk van jem ues oenderdanig mut waeze;
„ Dii 't naat wol mei goedens, dii mut doch trog dwang."

„ Dot vlogt iin de loft en dot kroept iin de zaanden,
„ Dot healt iin de vaart en dot ront in de laanden,
„ 't Steet allegaar oender de minsliike magt;
„ Dot zwemt iin de zee en dot geet op de wallen,
„ De heerschappii hebbe wii doch oer jem allen,
„ Schoan ze ues vaaik oertreffe iin graatheid en kracht."

„ Mar, zoon! men het derom gin rogt om to tiinken:
„ Mut al et gedierte ues zo taenje op ues wiinken,
„ Het binne wii graat, der iis nimmen boppe ues!
„ Want as wii ues zem erris ernstig biikiikje
„ En ues mei de Mekker van 't al vorgeliikje,
„ O! den bin we litj en hir ek nit eés tues."

„ Want, wa iis iin staat om dot Wezen to schetsen?
„ Iik heb der zo vaaik al miin hersens mei bretsen,
„ En toat bii mii zem: het iis dii Schepper graat,
„ Dii 't al het we zaene iin seks deggen mekke!
„ Iik doer der nit eés hest miin haad meer mei brekke,
„ Want 'k viind doch nooit worden, der goe to iin staat."

„ Mar, zoon! wur voar zouwe zo haaig ek op klieuwe?
„ Wie kenne ommers hir op et eardriik wol blieuwe,
„ Der vind' we voarziikker Gods graatheid ek wol;
„ Iin Jezus wok sizze, der iis 't iin to viinden:
„ Hii heersche oer it wetter, Hii heersche oer de wiinden,
„ Want, mei eén word sprekken weér'n ze allebei stol."

„ En derbii geneesde er jitte ek vuele minsken;
„ Ass' Him er om vriggen, en dot van Him winsken,
„ Den haalp er de minske, het kwaal 't er ek heé;
„ Ja, asse iin Him leeuwden en Him er om baaden,
„ Den roapt er soms wur iin et libben de daaden:
„ 't Geschiedde altiid aanstons, as Jezus 't mar zeé."

„ Hir oen iis et ommers no duedlijk to morken,
„ (Want wa deé hir ooit zokke wondere worken?)
„ Dot Hii weér Gods Zoon, — en Hii koam hir om ues,

„ Om ues mar to redden, om ues to biivriejen;
„ Om ues woed er sterwe, om ues woed er lieje,
„ Om ues joeg er Him ek vriiwollig oen 't krues."

„ Het weér dat en liefde, dot Hii ues biitoonde!
„ Dii 't om ues to redden, him zem naat vorschoonde;
„ Het leit er no ek en vorpligting op ues.
„ Wii mutte ek iin vreénschip mei ealk no vorkeere,
„ En naat vreéje, het dot ze tiinke of leere:
„ Wii heere hir boppe doch allegaar tues."

„ No, zoon! et word zoetjes ek tied dot we gane.
„ As wii hir den no mar nei libje en dwane,
„ Den word dizze dei mooglik nuttig voar ues.
„ De zonne dii riest ek al haaig uet de kiimmen;
„ Iik schei derom no mar ris uet mei miin riimmen;
„ Kom, staan den mar op, en den gaan we nei hues."

EN ZAAING
OP ET IESVORMAAIK TO HIINLIPPEN, IIN DE HARDE WINTER VAN ET JEÉR 1838, VAN DE 10e TO DE 15e FEBREWARIS.

(Wieze: *Blaauwbloemetjes, die in 't koren staan.*)

Kom, burgers, boeren, jufvrouw, heer!
Iik zol no zoenge voar dis keer,
Ho dot et iin dit jeér
Hir op zee dae morke weér.

Op de earste dei, en man of zaan
Jin waaigen 't om op zee to gaan,
En zeéken der en baan,
Wor 't men koast to rieden gaan.

Jea klieuwen op de burgen ies,
Zo dat et weér en minske gries;
Hest triitig vutten haaig!
Ealk waard dae alliike graaig.

Om dot ek te biikiikjen,
Geéng men der henne piikjen,
En kladdre der ek op
To de allerhaaigste top.

De twadde dei dae weér 't al raar,
Want nimmen zoeg dae meer gevaar;
En ealk geén nei de zee,
Om to rieden op de ree.

De trodde dei waan 't jitte al oen;
Der weér en heerschip van fotsoen,
Dii lotte en tente slaan
Op de ziide van de baan,

Vorzeéke der, dii 't naat weér bang,
Vorscheidne leéd van de earste rang;
Om de oore deis op zee,
Der to driinken en kop thee.

De vearde dei dae weér 't zo vol
Van minsken, slieden, uet de tol!
Men reéd dae om en pries
Op de scheije van et ies.

Ek zoeg men dae al rieden
Mei moaje hiingste-slieden,
En vrouwleéd op de kaant,
Krekt al weér et binnen 't laand.

Veuwer en 't zegtig Friezen,
Om vlugheid to biiwiezen,
Jin koamen op et ies,
Om to tiingjen nei de pries.

Dii deis waard 't naat biislisse;
Dot heéb men al hest gisse;
Men koast et naat oafdwaan,
Want der blieuwen zegtin staan.

Dae koam et zo vol minsken,
Dot wii er naat meer winsken:
Acht toezen, waard er zeid,
Zoeg men dèr roendom vorspreid.

De wonner waard Durk van der Wal,
Dii waande et van de rieders all';
Althusius heb iik vorstaan,
Dii koast mei de premii gaan.

Dii tente, der 't iik strak van spreék,
Reéd no ris, wur dot die nei leék?

Nei 't earste logement,
Dot er weér oen laand biikend.

De deésik moast dae lieje,
Want men koast alles krieje:
Van spiillesgoed iin hoolt
Roan 't iin 't zelwer en iin 't goold;

Hir weér jitte ek zo vuele bii:
Doek, hoed en pet, galanterii;
Ealk schreeuwde het er koast,
Oft men gin gedachtnis moast.

Der stoegen trottin tenten,
Jin 't jerre waar uetventten;
Ealk roapte: op zee, op zee!
Dot men 't heerde iin de stee.

De zegste dei weér ealk wur blie,
Dae reéd men mei de burgerie,
Omdot men wette moast,
Wa 't van jem et hardste koast.

't Weér moai to zaen, de leste twa;
Jin mekken 't de iene de oore kwa:
Tjeerd Roosjen voar dii keer
Dii biihelle dae de eer.

En Andries Draaijer, vlug to beén,
Dii kreég de premii, nommer eén;
En de oore, nommer twa,
Geéng oen Eeuwe Frankena.

't Weér raar, ho 't iin jin deggen
De vremd' hir henne jeggen;
En, dii 't en laeflik koast,
Altiid nei de burgen moast.

Het hir op zee dae kaaipe iis,
Dot worde wii vest nooit nit wies:
Want, nei 't iik gisje ken,
Ront et iin de toezenen.

No leét 'k et hir bii blieuwe;
'k Ken alles naat biischrieuwe;
Ek word iik al hest bang,
Dot miin zaaing oors word to lang.

HOUMANHOU.

Der weéren veuwer jonge vanen
Op Houmanhou oen 't bortedwaan;
De ieéns zoeden 's bollebefjes bakke,
En weéren oen 't biisleék biislaan;
Dae waard er kloppe oen de doar:
Der weéren veuwer viinten voar.

Jin vriggen: „ mei we erris opstekke ?
„ Toe, JILDOE, RIMME, VOD en TRIIN!
„ Ho ken jim nou zo noatig waeze,
„ Leét ues er doch mar ewen iin."
De doar koam op, iin schiin wol traaig,
Mar ealk vaan zoeg 't alliike graaig.

De viinten geéngen bii jem zitten,
De eéne hir en de oore der;
Jea heében 't al voaroaf biischerre,
Dot ealk van jem dii kreég ziin ker;
De vanen weéren ek to vree,
Zo zeét ealk op ziin rogte stee.

De buetebor die waard iinschonken,
En der en goe stik soeker to.
Van gaan, der waard naat meer van praatte,
Et liike jem der virs to goe.
De vriesters wisten jem gin reé,
Dot ealk zo'n kanten vriejer heé.

De goeffe koam ek op de lappen,
Ealk weér zo noglik en zo blie;
De viinten toaten, bii zok zoengen
Der heerde ek wol het vogte bii.
Ealk joeg ziin jild den oen ziin vaan,
Om der mei om en zoep to gaan.

Jea blieuwn naat lang, dot iis to tiinken,
  Want 't liike jem der al to wol.
De buetebor moast van de tafle,
  Jea schaainken dae de glezzen vol;
  No draainken ze op en goe vormaaik,
  En ealk dii joeg ziin vaan en paaik.

„ Et kortegeardjen", zeé dae de eéne,
  „ Iis ziiker doch en bulte nogt;
„ Et iis mar spiitig dot de tied den,
  „ Iin 't aaig van ues, zo gaauw vorvlogt,
  „ Want, eer dot alles rogt biigont,
  „ Iis mest de naait al haal vorrond."

Zo geéng de tied al vaerdig henne
  Mei goefjen, zoengen as en to;
Et paaikjen waard ek naat vorjetten,
  Ealk deé ziin best zo goe 't er koe.
  Jea rekken danig oen de gang,
  Trog dot et gles zo geéng iin zwang.

Van 't bakken, der koast naat van komme,
  Der geéng to vuele tiid mei wei.
„ Stol", zeé de een, „ kiik ris bii de smoeger,
  „ En nim et gaas der ris voar wei,
  „ Den zouwe het wol better zaen:
  „ Ealk tiinkt doch wol het dot iik maen?"

De deggereé biigoast to schiinen,
  En Vod, jo praatte van to gaan.
„ Wol", zeéën de oore, „ dot ken zo nit,
  „ Om boerren mutte we ommers, vaan!"
  „ No ja", zeé Vod, „ dot wet iik wol,
  „ Maen jimme dot 'k naat mei dwaan zol?"

Dae rekken ze allegaar om boerren,
  Zo lang, as 't tied waard van nei hues;
Ealk geéng dae mei ziin vriester henne,

  En broat jer bii jerre calders tues.
  No op de droempel jitte en paaik, —
  En oafdeénd weér die heéle zaaik. —

Mar 't eéne paar koe 't naat vorjette;
  Jin weérne enkerm zo wol biivond,
Liik as et mei et kortegeardjen
  Wol vaaik, ja vuele tieden, ront:
  Ho mennig paar komt der uet voart,
  Der de eéne earst nooit om de oore toat.

Jin kortegearden alle wiiken
  Zo vaaik, as 't jer mar waatsje koast;
Mar o! de tiid biigoast to naaikjen,
  Dot hii wol hest nei 't schip to moast:
  Want, as de schipper him mar schrieuw,
  Weér 't vest, dot hii naat lang meer blieuw.

Et doere ek kort: want de oore wiike
  Dae koam de breéf al mei de kaaig.
Om dot no tjen ziin vaan to sizzen,
  Weér hii iin 't earst wol heél het traaig;
  't Weér voar him ek en tiige toer,
  't Koam jer altiid oerschesmis oer.

Hii zeé: „ miin vaan! no mut w'hest scheide:
  „ Want, miin! de schipper het mii schreénd,
„ Dat iik eanuete oer mut komme,
  „ En 'k haald him ek zo graaig to vreénd;
  „ 't Iis voar mii ek en besten heér,
  „ Waes derom naat to vuele oersteér."

„ O nee, miin viint! iik mut mii voegje;
  „ Et ziilen briingt et ommers mei?
„ Mar het zol 't mii earst noatig waeze,
  „ Want doe geest hir zo vier ewei;
  „ O ja, as iik er rogt om tiink,
  „ Iis 't krekt of 'k trog de groende ziink."

„ O vaan! doe geest mar vaaik uet neékjen,
„ Bii ate, ame, neef of nicht;
„ Dot zol de tied wol het vorkerte,
„ Wa wet, ho dot et dii vorligt;
„ En kom iik van de heérst wur tues,
„ Het zol dot waeze en nogt voar ues!"

„ Kom, derom mut we no naat treure;
„ Haald altiid mar goo moe, miin vaan!
„ En oermoarn teénde zouwe vuije,
„ Want oer-oermoarn den mut iik gaan.
„ Van 't voarjeér iis et den voar 't lest;
„ Mar, miin! de knoap leit ommers vest?"

Dii naats dae weéren s'naat heél vleurig,
Trog dot et heart jem zeét zo haaig:
Want, as ze van et scheiden praatten
En oer et vutgaan van de kaaig,
Den zeéten ze allebei daastol,
Want den waard jem et moe zo vol.

Mar, eindlik, 't koast jem naat meer helpe:
De tiid weér der, dot hii moast gaan;
De tollers heében 't goed al helle;
Jo geéng stol bii *de Foeke* staan:
Der weeuwd' ze jit ris mei de dook,
En, o! de kaaig geéng om de hook.

Gesprek van TEM en FOD oer de komst van de Koning en de Koningiin mei jerre Doater. 1841.

Et weér jitte eenige deggen voar de komst van de Koning in *Freéslaand*, dot *Tem* stol bii jerre mem zeét to siejen. Jerre veer weér nei de thee de diik om ginzen, en hii weér graat zeks oeren jitte nit wor iin te buete-borjen, zo dot jerre mem zeé: „kom, born, wii zolle mar „ er ris iinschiinke." Mei eén koam veer de doar iin.

Tem. Wol, veer, jii komme krekt of 't jii roapt worde. Ues mem zeé al: „ het blieuwt jimme veer lang!"

De Veer. Ja, miin vaan, ik koam der op et aast, en der weér wor zok en nies: der weér strakjes en heer uet en wiin komd, en dii heéb mar stellig zeid, dot de Koning hier ek mei ziin wief en doater koam.

Tem, jo herke oft jer lie wetter iin 't aar jetten waard; en nei dot ze jitte en lik stol zitten heéb, rollet ze jerre siejen bii enerm, en zeit: „ der leit de boel; „ iik zol mii gaauw en lik vorschoeije, en den mut 'k „ nei *Fod* to, of 't ze en slag mei om boerren wol: want „ wii hebbe enkerm biilouwe, as de eéne of de oore „ het heerde, dot ton earsten oon enkerm to vortollen."

Fod koam jer al op de streéte iin de meéte, en nei dot ze enkerm in de eérm nomd heében, weéren ze mei jem beiden de striipe wol noodig, want dae vaal er het to runtkjen. *Tem* biigoast iin eénen:

Tem. O, ik heb wor zo het heerd: et iis no vest, dot de Koning hir ek mei ziin wiif en doater komt; der het iin de schiimereénd en heer op et aast west, en dii het et mar stellig vortold.

Fod. Wol zo erris, iis dot weér? mar doe geest er wor zo hard uet; doe must alles zo gaauw nit voar weér oennimme. Het weér dot den voar en man, dii 't dot zeid het?

Tem. Wol, dot wet ik naat; mar het zoed dii man der oon hebbe, om dot allegaar to vlouwen?

Fod. Ja, dot kest soms nit wette; mooglik het de man et deénd om de Hiinlippers erris to vormalen.

Tem. No, leét dot waeze zo as 't wol, mar iik leeuw et no vest.

Fod. Ja, as iik mei dii geliik stoeg, den zoe 'k et vaaik ek wol het gaauwer leeuwe; mar der zit mei mii meer efter: de Burgemester het jester iin 't uezes west, en hii zeé tjen ues veer en mem: „as de Koning hir „mei ziin wief en doater komt, den zol jimme *Fod*, „as vriester, wol en oonspraaik oon de Prinsesse dwaan „mutte." Ues veer en mem healden jem stol, en het zoed iik tjen zok en man sizze? Iik zwiege van zem; mar iik veélde wol dat mii et bloe iin 't aanzigt vlaaig, en op dot aaigenblik toat iik bii mii zem: iik woed dot ze mar naat koamen, den weér iik van zem vrii van dot alles; want tiink erris oer, het zol iik tjen et minske sizze? Wa het mii dot leerd, om zokke graate leéd oon to sprekken?

Tem. No, no, dot iis waarlik al zo het to sizzen; mar wate erris, iik wet reé: gaan nei baas N. en vrigge dii man, of 't er dii nit en riimtjen op et Hiinlippers maekje ken, dos 't jer mei oonsprekke kest. Dii man het dot bii gelegentheid wol erris meer deénd.

Fod. Wol et iis al aardig, doe west altied reé; mar as dii man derris het lang work mei heé, en de Koning die pierde ues erris, dat er heél oerschesmis hir koam, het stoeg iik den vorlegen!

Tem. Doe hest altied et haad vol muezenesten; iik zol wol mei dii nei de man to gaan, en briinge him dot goo oender et aaig.

Fod. Ja, dot iis allegaar goo en wol; mar doe zeist, op et Hiinlippers; het zol zo en minske der raar tjen oon herkje, en jo ken et ek nit vorstaan.

Tem. Der hest doe geliik iin, mar jin haaigeleerde oonspraaiken heere ze iin zo'n tiid alle deggen, en dit joeg den erris en vorooring. Wa wet oft ze et

nit wol aardig vaanden. Kom, leét ues aanstons mar henne gaan.

Fod. No toe den mar, iin vredes nemme!

Jea roapen bii baas N. ziin doar: „wor bin jimme?"

Baas N. Hir zo, vriesters, kom mar iin; het iis er van jimme biileawen?

Fod. Jii hebbe vest wol heerd, baas, dot et sizzen is, dot de Koning hier ek mei ziin wief en doater komme zol, en no het de Burgemester jester eénde iin 't uezes west, om to sizzen, dot iik den wol en oonspraaik oon de Prinsesse taene to dwaan; en iik ken jii sizze, dot iik der scheén mei vorlegen bin; no zoe 'k jii vorzeékje, of 't jii mii ek en riimtjen, op et Hiinlippers, maekje koasten, om der den gebroek van to maekjen.

Baas N. Ja, miin vaan! het zol iik der vuelle van sizze: et iis weér, iik heb dot wol erris meer deénd, mar den bleeuw et mest al oender ues Hiinlippers, en iik bin zem ek mar en burgerman; iik heb nooit iin de graate wraald vorkeerd, zo dot mii dot wol erris to slim waeze koast; mar iik wol it derom wol prabeerje, oft iik et klaar krieje ken; — den mut jimme moarnteénde mar erris wor oonkomme.

Jea weéren de oore eéns al iin tieds bii baas N. om te vreéjen, ho dot et oafrond weér.

Baas N. Ja, vriesters! iik heb al het bii enkerm kriege; mar oft et biistaan ken, om zok en minske er mei oon to sprekken, dot wol iik leeuwst naat op mii nimme; iik woed derom wol graaig, dot jimme et de Burgemester earst erris laeze lotten, en as dii man et goo keurt, wol no, den zoo 'k et ek mar waaigje om er gebroek van to maekjen, ingeval dot ze hir komme. Kom, *Fod!* iik zol et dii wol gaauw krieje, den kest et soms erris oerkiikje, om er het mei biikend te worden.

Hii hellet et uet ziin kaaimer, en jouwt et jer oer.

Fod. No, baas! iik biitankje jii iin de earste plaats; mar no heb iik jitte en lik vorzeék oon jii, en dot iis, oft jii et mii earst erris biileawe voar to laezen;

want op et Hiinlipper heb iik jitte nooit laezen, en derom zol et mii wol vremd oonkomme.

Baas N. Ja, miin vaan! dot iis wol weér, doch as men zem en Hiinlipper iis, den geét dot jitte wol, mar men ken biinei gin haal oere bueten de stee komme, of et spant verbaasd, dat de leéd et laeze kenne. — Mar kom, iik zoed et dii ommers voarlaeze; herke den mar goo to:

Prinsesse van ues laand!
Dae 't wii et earst vornoamen,
Dot 't jii hir, mei jiin Veer
En Mem, iin Freéslaand koamen,
Dae weéren wii so blie,
Et heart spraaing iin ues op;
Vaaik zeéwen tjen enkerm:
Miin bliidschip iis iin top.

't Is weér, jii viinde hir
Uetwendig gin vortooning;
Mar, — waes der iin gerust,
Wol hearten voar de Koning
En voar de Koningiin,
En spruet van 't Russe bloo,
Wor trog dot dizze stee
Van aalds zo vuele koo.

Want voar twa hoendert jeér
Dae koast men van Hiinlippen
Soms heéle vloaten zaen
Van de aldergraatste schippen.
Jin voeren jeér op jeér
Nei Narf of Riga to;
Dae bloeide dizze stee,
't Geéng ieder burger goo.

Et hoegget mii jitte ek,
Ho dot ues memme ate

Soms iin de hearne zeét
En oer et ziilen praatte;
Den weér er zoo vol veér!
Vaaik heerde iik uet ziin moend:
„ Zo lang as 'k varde op Narf,
„ Weér 'k altiid fiks gezoend."

No, edele Prinses!
Jii kooën 't naat vorwaatsje,
Dot 'k iin ues eéne taal
Zo roend tjen jii zood praatsje.
Mar nim et zo voar goo,
Iik heb 't naat better leerd,
Doch naanse wordt jii vest,
As *hir*, meer acht en eerd.

Fod. No, kom, et iis naat heél lang; mii tiinkt dat ken 'k wol gaauw van buetenen leere, as iik no earst mar gerust bin, dot et goo iis; mii tiinkt wii mutte er derom ton earsten mar mei nei de Burgemester to, en vreéje, het him er van tiinkt.

De man zogt et iin, en laest et jitteris oer, en zeit: „ no, mii tiinkt dot iis wol aardig; iik ken naat zaen, „ of dot iis allegaar op de weérheid groende; dot kest „ doe vrii oon jer voarlaeze."

„ Zii zo," zeit *Fod*, „ no bin iik gerust; no zol iik „ wol maekje dot iik et gaauw iin 't haad kriej, en as ze „ den komme en iik et voarlaeze mut, den zol iik mar „ beere, dat et eén van miin makkers iis, dot iik voar „ mii staan heb."

Tem. Ja, dot weér om het vriiër to waezen en heél besten zaaik, as 't doe dii dot vorbeelde koast.

Fod. Dot zol iik prabeerje; iik woed wol dot ze no mar koamen. —

De oore deis koam er tieding, dot de Koning mei ziin gevolg de 15 Julii to *Leeuwert* koam.

Hir op geéng de Burgemester nei jiin joenge vanen to, jin dot de Koningiin helje zooden, en zeé, ho

dot ze jem klaaije moasten: eén iin 't wiit snoor, eén mei de raade borstlappe, eén mei ziedene mouwen, eén mei sitsene mouwen, eén mei de sitsene wentke, eén mei de blomkede wentke, eén mei de zwarte wentke, eén iin 't karsekijntjen, allegaar mei stiefde zondoken om, en eén iin 't stroepsel mei en slappe zondook.

De Burgemester, eén van de Wethaalders en de Siktarjis geéngen die zoldige deis ek nei *Leeuwert* to, dae't de Koning er de eftermiddes komme zood. De oore deis op de audientie zeé de Koning tjen de Burgemester, dot ja, et weér wol weér, dot hii et biilouwe heéb, om altiid wor to *Hiinlippen* to kommen, as er in *Freés-laand* koam, mar der weér soent dii tiid zo vuele omginzen, dot hii koast der no naat oon voldwaan; mar hii biilouwe et jitteris op nie, want de Koninginne wood er ek graaig erris zaen. No geéngen mei en dei twa, trae de Burgemester en jea wor nei hues to, en daet ze bii de aasterhekke koamen, weér *Tem* krekt op et aast. Jo heétte jem welkom tues, jea biitanken jer vreéndelik, mar de Burgemester lot er iin eénen op volgje: „ de „ Koning en jea komme hir naat."

Tem jo geéng, zo as to tiinken iis, iin eénen nei *Fod* to, om jer dot to sizzen, en dae 't *Fod* dot heerde, zotte ze iin 't earst allerhande gezigten, en waard den wor moelik en den wor kwa; ja soms stoeg jer et geallen neijer as 't lakjen, en op et lest mekke ze jer zo hestig, dot jo zeé: „ no woo'k dot de Koning de trodde „ deis taenst .... nooit wor kreég. Iik zood mii „ earst oors uetdrukt hebbe, mar oender et sizzen vaal „ mii iin, et iis ommers ek en minske krekt as wii alle-„ gaar binne, en ho vaaik komme wii wol to kort iin „ ues biilouwjen!"

Tem. Dot iis wol weér *Fod*, en het hebbe zokke leéd vuele op jerre schoolders; mii tiinkt, wii mutte et him mar vorjoan, en op en oore gelegentheid waatsje, en derom winske iik jem en goeden reis nei *Grunningen*, en iik zis jimme geneénd.

EN VOARLAEZING

IIN 1832

OP KONINGS JEÉRDEI.

Wor iis op earde en laand to viinden,
Dot zok en braaiwen Koning het;
Dii 't iin ziin dwaan en iin ziin leéten
Altiid op rogt en oenrogt let?

Dii 't nooit gin kwesje mei ziin boerren
Of eénig minske zeékje zol;
Mar, om de vrede to biihaalden,
Altiid wol graaig het to joan wol;

Ja, om de oarlog to ontkommen,
As 't mooglik iis, earst dweit ziin best;
En as er dot naat ken vorkrieje,
Den steet, geliik en paal zo vest;

Den 't haad wol beat oon grate magten,
Ja somtiids wol oon twa geliik,
Jin 't him iin sterkte vier oertreffe;
Want hii het mar en heél lik riik;

En as de nood biigont to naaikjen,
Dot immen tjen him mekket twist,
Den roenduet tjen ziin volk door sizze:
„ Hir boppe iis miin lot biislist;"

En mei eén, wiink, as hii 't biijerrit,
Vorscheidne toezen man zogt staan,
Jin 't jem vriiwollig zem oonbaedde,
Om voar him iin de daa to gaan.

Dot laand iis uezes, 't iis ues Koning,
Die 't mei dii deugd ziin troon vorsiert;
Leét ues den no ek noglik waeze,
Omdot men joe ziin jeérdei viert.

Komt, dat we ziin gezoendheid driinke,
Ziin wief en born, ja 't heéle hof,
En alle jin, dot ues regeerje,
Gelok en zegen, eer en lof!

Het dweit men al om et Jild!

Iik weér langlesten op en beurs,
Vol koopleéd, burgers, boeren;
Der weér en hevelsen ramoer!
Iik kiikke stol et volk 'ris oer. —
Der ronne ek wol to loeren,

Of 't hir soms ek akkaadsje iis,
Dot ze immen piere kenne;
Want der iis 't *zokke* om to dwaan,
Et mei den vroon of oenvroom gaan,
Dot mut den zo mar henne.

Iik toat, het dweit en minske al,
Om oon et jild to kommen!
En, as men 't erris wol iinzogt,
Ho gaauw dot hir ues tied vorvlogt,
't Geet krekt as mei de blommen,

Jin 't moarns iin 't laand to proenkjen staan,
Liik as en boenten wriinde;
En, op eén en de zoldigg' dei
Ken men, vaaik ear de zonne iis wei,
Jerr' plaats nit eés wor viinde.

Derom waarschouwje iik ealk as vreénd
Om der vaaik om to tiinken.
Het healpt et ues hir iin de wraald,
Men iis den joeng of men iis aald,
Iin riikdom uet to bliinken?

Eés komt er ziiker doch en tied,
Dot we alles misse mutte.
Den steet de Koning wor geliik,
Al weér er hir ek nog zo riik,
Mei de alderearmste butte.

Dwaan derom vuele goo,
En mie altiid et kwaa;
Acht nooit et wraaldsche good
Bopp' riikdom nei de daa.

BRULLOFT—ZAAING.

Wieze: *Marchand de la parapluie.*

Komt, aalden en joengen, waes noglik en blie
Hir op dizze brulloft, en zoeng ris mei mii,
Tot eer van C. B. A.
En 't joengwief F. G. H.
En ealders en zusters en broers.
Ealk waes no vorblied hir iin dizze tied,
't Iis hir no gin zaaik om to treuren;
Mar ealk zoeng mei mii, no lustig en blie:
Et zoengen dot steet ues no vrii.

Mar zoengen iis 't lang naat allonnig mei goo,
Want doensje en spriinge, dot mutte we ek no,
En paaikjen en driinken, en vreéndlik to kliinken
Komt hir ek wol tiigge to pas.
Ealk jouwt uet vormaaik ziin leeuwste en paaik:
Dot smekket as prommen en bolle;
En zoeng den as wii, ek lustig en blie:
Et zoengen dot steet ues no vrii.

Wii winskje bii dizzen de joengeleéd no
Mei gaauwens en zoon of en doatertjen to;
Dot jerre born groeije, as haembollen bloeije
Tot bliidschip van ues allegaar.
Den wordes van zem al meer oen enkerm
Trog borntjes en liefde vorboenden,
En zoenge as wii ek lustig en blie,
Et zongen steet jem den ek vrii.

VOARLAEZING OP EN BRULLOFT
OON DE JOENGELEÉD,
WORVAN DOT DE JOENGMAN AL JEÉREN UET ZIILEN WEST HEÉB.

Wenneer en schipper 't laand vorlot
En vutgeét van de ree,
Mei voar de wiind en voar de stroam,
Iis hii zo wol to vree.

Den ziilt er zo et zeegat uet,
Mei 't bramzeel haaig iin top;
Hii peelt et laand, en jouwt de koerts
De man to roer straks op.

Geet dit zo voart en moone twa,
Den reknet hii al uet,
Wenneer 't er waeze ken to plaats,
Mei zok en riiken buet.

Mar het wol no et oengelok:
De wiind krimpt op mei riin;
De schoaten mutte al oon et gat
En 't bramzeel dot mut iin.

De morszeels mutte gaauw ek vest;
No nimt de zaaik en keer;
Want kwalik iis de deiwacht uet,
Of 't iis al heél stormweer.

No drieuwt er der mei schip en good;
Et weer wordt schriklik fel;
Soms rieze ze eénge vutten haaig,
En ploffe den wor del.

Jea roope jerre Schepper oon
En dwaan en noodgebed;
En kort dernei biidaarge 't weer,
En weéren jea wor red.

Het weér no dii vorooring graat!
Earst toaten s' to vorgaan:
Derom iis no jerre earste work
En dankgebed to dwaan.

—

Zo geet et ek mei 't boaskjen vaaik;
Want, is men joeng en bliind,
Den zot men graaig et zeel iin top,
Mei 'n moaije voar de wiind.

En kriigget men de slagboog tjen,
Mei storm, en 't zeel mut wei,
Den striikt men naat, of al to let, —
Dot zogt men den dernei.

Derom reéd 'k alle joenge leéd:
Iin tieds de riffen iin!
Den ken men best en bui uetstaan
Van storm, mei wiind en riin.

En kriigget men de slagboog mei,
Zot den meer zeelen bii;
Mei moai weer en en gooden wiind,
Den steet et ealk wol vrii.

Die 't zo altiid ziin schip biisteért,
Briingt vest et goo trog zee,
En kriigget nei volbroaten reis
Ek wol en veilgen ree.

BRULLOFT—ZAAING.

Vreénden, vreéndinnen!
Al wa 't hir waeze mei,
Aalden of joengen,
Dot nimt naat wei;
Ealk mut ziin best hir dwaan
Om goo de mars to slaan:
Eés twiske beiden
Iis niemendal.

Want op en brulloft
Passet de noglikheid;
En iik wol leeuwe
Dot ealk dit dweit.
Zot alle zorg oon kaant,
Zoenge wii haand oon haand:
Eés . . . enz., enz.

Mar zoengen allonnig
Kenn' wii naat mei volstaan,
Doensje en spriinge
Mutte we ek dwaan;
En den iis 't ek wol zaaik,
Dot ealk ris nimt en paaik:
Eés . . . enz., enz.

Kom! nim et gles ek no
En bring et oon de moend;
Leét ues no alle
Driinke iin et roend;
Zegen voar 't joenge paar!
Winske wii allegaar:
Eés . . . enz., enz.

Ek wouwe hoapje,
Dot et jem barre mei,
'n Moone of neeuwgen
Nei dizze dei,
Dot jo him den mei joan
Eén frisschen joengen zoon:
Eés . . . enz., enz.

Komme er de nei den
Jitte en stik zeks, zaan,
Den het et joengwief
Wol het to dwaan;
Den iis 't: haald dii 'ris stol,
Doe mekkest mii hest dol:
Eés . . . enz., enz.

'k Mut jitte weske
Pisdooken, scheén en goe;
't Born iinne wale
Gealt as en to;
't Stof leit jitte oer de vleér,
't Bod iis jitte ek oer steér:
Eés . . . enz., enz.

En komme de calste
Moarns uet de schoele wei,
Jin briinge ek wor
Weinig goeds mei:
Want jea roope allegaer:
Mem iis et iitten klaar:
Eés . . . enz., enz.

Den zeit et joenge wief:
Heéb iik dot zo iinzeénd,
Iik heéb nooit boaske
En vriister bleénd.
Mar nee, wor praatsje iik van,
No heb iik ek en man:
Eés . . . enz., enz.

No, goode vreénden!
Scheid' we mei zoengen uet,
En winsk' we ues allen
No to biisluet:
Voart en plasierge naat.
Nim we dizz' tied to baat!
Eés twiske beiden
Iis niemendal.

OERTIINKING
OP EN
NIEJEÉRSDEI.

Et iis en aald gebroek,
Biikend bii vuele minsken,
Dot men op dizze dei
Enkerm oerstroomt mei winsken.

En dot wol aldermest
Oer 't libjen en oer 't sterwen,
En om eés nei de daa
De hiimel to biierwen.

'k Heb op die dei wol toat:
As 'k mii zem naat misleid,
Den wordt die heilge winsk
Mar oenbiitoat vaaik zeid.

'k Toat jester iin mii zem:
Gaauw iis 't jeér wor vorvliind,
Ho iis 't mei mii gesteld?
Ho heb iik mii gedriind?

Weér 'k altiid iin miin dwaan
Oon wet en pligt getrouw?
En as iik erris vaal,
Heéb 'k den oprogt biirouw?

'k Loai op de moend miin haand;
'k Toat bii mii zem, o God!
Waes mii genadig, Heer!
Iik saet wor vier to kort.

Het strofle iik iin dit jeér
Wor vaaik, iin vuele diingen;
Toch bleeuwen Jii zo goo
Mii zegen to to briingen.

Dae roapt' 'k miin Schepper oon,
Dot Hii mii krachten joog,
Dot 'k mii iin 't nieje jeér
Hir better iin gedroog.

Schiink mii Jiin heilge Geest,
Dot dii mii daaigliks leid',
En iik voar daa en grof
Mii altiid viind biireid.

En as iik, grate God!
Vorschiin op de oordeelsdei,
Dot 'k den, om Jezus woll',
Genade viinde mei!

NIEJEÉRWINSK
OON 'T VOLK VAN UES VEERELAAND
EN BIIZOENDER
OON DE BURGERIE VAN HIINLIPPEN.
1850.

Liik as en schad iis wor en jeér
Iin de ieuwigheid vorvliind.
Het binne er naat en minsken stoond! —
En *hir* bleeuw men biinei verschoond: —
Hebb' we ues der nei gedriind?

De cholera, van kwaden aard,
Weér omtrent algemeén;
Men heerde hest van dei to dei,
Ja, dii en dii iis ek al wei: —
Van ues noam er mar eén.

Der geppe soms eén om ziin veer,
En hir eén om ziin mem;
En pas weér dizze ellende oer,
Den steérf en zuster wor of broer, —
Hii de oore deis soms zem.

't Iis weér, mii trefte ek en slag(*);
Mar 'k zwiege nedrig stol,
En toat, al ken 'k et naat trog zaen,
De schrift dii zeit doch, zo 't iik maen:
Dot God dweit, dot iis wol.

(*) Et verlaes van en 34jeérigen zoon, dii 't trouwe weér.

Het sneuwle er buetendien en volk
Iin 't zuejen, aast en noord;
De blodden (*) weéren vol biischeid
Van wraaik en van oproerigheid,
Van oarlog en van moord.

En iin ues laand weér rest en vree,
Al waard ues 't moe soms vol;
Iin hoap, dat 't better worde zoed,
Bleeuw ealk van ues biidaard en vroed,
En zwiege derom stol.

As ealk hir ek regeerje wol,
(Het de oenderviinding leerd)
Dot koastet vuele minske bloo;
En zelden wordt et der trog goo,
Mar vaaik geheél vorkeerd.

Dot ealk den no iin 't nieje jeér
Mar dankbaarheid biitoont:
Den word' we vaaik van God, de Heer,
Iin dizze jeérkriing meer en meer
Van rampen wor verschoond.

Schiink Jii ues der to kracht, o Heer!
En maekje ues heart biireid;
Biideél ues mei Jiin Heilge Geest;
Jouw, God! dot nimmen van ues vreest
Voar daa of ieuwigheid.

(*) De Niesblodden of Kranten.

OONSPRAAIK OON DE JOENGELEÉD
OP EN BRULLOFT.

Wol, joengeleéd! et boaskjen iis,
Zo as men hir wor zogt,
Iin 't earst altiid en graat vormaaik,
Omriingd van alle nogt.

Want ealders, zusters, broer en vreénd,
Ealk deélt mei iin de vreugd,
As wor en paar voreénge word
Iin eere en iin deugd.

Mar de oenderviinding leert ues vaaik,
As dot de liefde iis bliind,
En as men earst het trouwe iis,
Gebrek oon enkerm viindt.

As dit mei jimm' 't geval 'ris waard,
(Dot God vorhoode mei!)
Dot de eéne de oore den vorjouwt:
Dit reéd 'k jimme allebei.

En as men den ek zeegne word
Mei borntjes laef en vroed,
Den het men oon dizz' kaant van 't grof
Al 't beste eardsche goed.

Den word et boaskjen, joengeleéd!
En hiimmel op de wraald;
Den kriigget men ek nooit biirouw,
Al word men nog zo aald.

Dit winskje iik den jimme to,
(En 'k tiink wol allegaar)
Dot men van jimme eés sizze zol:
Zii der 'n gelokkig paar!

Ho dot de joenge ziilers, oer zantig, tachtig jeér, oer de winter toaten.

O winter! o winter! iik woed jii doch koamen,
En dot jii dii riin en dii wiind het biinoamen:
Want alles iis no zo biidrukt en zo treurig,
En kom jii, den iis et ton earsten wor vleurig.
Want as jii ues mei en moai iesjen vormaekje,
Wor trog dot wii den oon et reedrieden raekje,
Den iis er ton earsten oeral het to dwaan:
Hir zogt men eén kommen, en der wor eén gaan.
Den gaan we ris mei en joeng vaan aanse henne;
Ek komt hir den joengvolk, soms vier hir van denne;
Men riedt en men jegget 'nem oeral voarbii.
Ja, den iis ealk lustig vornoege en blie.
Men geet den nei *Kooldom*, om 't bakjen to heljen,
Want dii 't der earst komt, iis den vrii van biiteljen;
En as et den sterk iis, nei de *Iindiik* to kiikjen,
Der zaen we eftermiddes de vanen den piikjen;
Wii biinde ues op reeden, en nimme ealk eén mei,
Dot iis hir den zo het de tied van de dei.
'tGeet rogt uet nei *Kooldom*, dot iis ligt to tiinken,
Dii hospes dii taenet ues der op ues wiinken:
Want winterdei mei et en ziiler wol barre,
Den ken er wol het zekstehalen vortarre.
En binne de vanen den soms het vorklomme:
„Joan roemte om het eazen, de Hiinlippers komme!"
Zo roopt den de man vaaik, mei kracht en gevoel,
En zot gaauw en veér oon, zo graat as en stoel.
„Bin 'k oors mei turf zuenig, no ken dot wol gaan,
„Want *Hiinlippen* jouwt mii miin hale biistaan."
En komme wii eéns den van *Kooldom* wor tues,
Den kriej' we ealk en drukker en gane nei hues.

Mar komt den et voarjeér, den iis 't er to dwaan,
Den ronn' we op et Aast om, vorlangje nei gaan;
En om ues den ek nei de tiid wor to schikken,
Geet de eéne oon 't kaampjen en de oore oon 't knikken;
En ho 't dit zo komt, wol iik ek naat vorzwieje,
De deésik ken den hest gin uetjoan meer lieje.
Derom as de kaaig vart, den binn' we uet de nood,
En mei en hoeraatjen geet ealk wor nei boord!

—

En wol immen zem naat to reedrieden gaan,
Den geet er mar op de *Iindiiksbregge* 'ris staan;
Der zogt er ton earsten van alles to beén,
Van grate en litje, riik, aerm en gemeén.
Hir zogt er den twa er vorschriklik uetnaaijen,
En der komt eén oon, dii 's grootsk op ziin zwaaijen;
Hir vlaenes enkerm den voarbii as twa koeglen,
En der twirjes trog enkerm henne as voeglen;
Hir leit eén, der zit eén, der steet wor eén op;
En jinzen der valt wor eén hals oer de kop.
Hir iis den en drokte, as iik wet naat ho. —
En geet men den wor nei de *Ziilroede* to,
Der zitt' ze oon de kaanten mei moalken to kokjen,
Jin zeékje de born jerre duiten to lokjen;
Mar dot leét iik der, ealk mei sizze' het er wol:
Moai ies dot iis noglik, dot haald 'k altiid vol.

HO WOENDERLIK DOT MEN SOMS DROGJE KEN. (*)

Et iis jimme allegaar ziikerlik wol biikend, dot men soms raar drogje ken. Om hir en proef van to joan, zol ik jimme bii dizze gelegentheid erris vortolle, ho woenderlik dot ik zem lesten drogge heb; al iis et den ek mar om het vorpoazing to hebben.

Et is no en dei mennig vorliiden, dot mester Kroese mii vortolde, dot er et plan heéb, om dermei wor en Concert to joan, mei ziin leerliingen iin et muzikzoengen.

Dii zoldige eéns dae 't iik to bod geéng, koast 'k earst de sleép naat goo vetje, en zo dwaande rekke iik oon et tiinken, van et eéne op et oore; ek koam mii et sizzen van mester iin et zin, en ho raar dot ues voarealders der tjen oon zaen zoeden, dot zo iets hir iin *Hiinlippen* plaats heéb; — en mei jin gedachten mut iik ziikerlik iin de sleép rekke waeze: want iik drogge dii naats, nei dot er mii van oenthealden iis, dit:

Iik heéb miin wief biipraatte, dot jo hir mei mii henne zood, en krekt dae 't wii de doar uet zoden, koam er bii de droempel en aald man voar ues opboddeljen, dii 't ues vrigge, ho dot wii er mei stoegen.

Iik zeé: „goe! ho staan jii er mei? mar iik ken jii naat."

„Dot wol iik heél wol leeuwe," zeé er, „mar iik bin jitte van diin vreénden, van jimme memme kaant, en iik heb hir oer en hoenderd jeér oordehaal zem ek vorkeerd. Mar wor zoden jimme henne neef, as iik et vreéje mei?"

(*) As biidraege voarlaezen bij gelegentheid, dot mester Kroese en Concert joeg mei ziin leerliingen iin de Zangkunst, ten voardeéle van de aermen, iin et jeér 1851.

„Ja, oom! (iik toat den zol iik ek mar oom sizze) wii zoden nei et concert."

„Het diing iis dot, neef?"

„Dot ken iik jii zo krekt naat sizze, mar gaan mei ues, den ken jii et zem zaen." Dot weér iin eénen klaar.

Mar wii weéren het heél biitied, en et weér moai laegt moone, zo dot we eerst jitte en slag om boerren geéngen.

En dae vortolder mii, dot hii heéb de eftermiddes de stee ek al erris roend west, en mei vorwoendring zeénd, ho en vorbazenden huessen dot er al wei weéren; en naat allonnig huessen, mar van de heéle Doebbelstreéte weér weinig meer van to zaen; van Zaskers griitenie stoeg jitte mar eén aald hues; en de Wewersstreéte, de Westerïg, de Noordïg, van dot alles weér gin spoar meer to viinden. Ek heéb er al op et Aast west, en raar kiike, dot er gin eén schip iin de haaiwen loai.

Iik zeé: „ja, miin goede man, wii hebbe hir oors gin schippen as eén kaaig, en dii iis no oaf."

„Wol, wol, neef! het ken dit hir doch voroorje; iin miin tiid heében wii vieuw kaaigjen, en wol twiintig Hiinlipper schuetten of meebriingers."

„Ja, oom! van dot alles hebbe wii niemendal meer oer as eén kaaig (zo as iik jii zeid heb), en dii schipper ziin vortaenst iis him leeuw'k naat to vergonnen."

Der mei sloeg de klokke zaan oeren, en iik zeé: „no word et tied, dot wii nei de herberge gane." Mar, o jemenii! het geéng dot der op en vreéjen; wii weéren pas op de kaaimer, of et weér al: „binne dot langteanen, neef, jin dot der oon de zoolder hangje?"

Iik zeé: „wol nee, oom, dot binne laampen;" en nei dot er de kaaimer erris roend kiike heéb, vrigge er mii wor: „het diingen binne dot, mei jin linten der om henne, jin dot der op dii grate stellaadje stane? worde der kunsten mei deénd?"

„Wol, oom! ho kom jii der bii: dot binne de hoeden van de vrouwleéd."

„No word et jitte raarder: vrouwleéd hoeden op?"

„Ja oom! dot iis tjenwordig zo de mode: want ues vrouwleéd ronne mest allegaar op et vremd, wor trog dot et Hiinlipper boentgoed ek vuele van ziin waarde vorlond het, zo dot iik leeuw, dot et wol zegtig, zantig percent gookaaiper worden iis, en de mekke klaan kenne vaaik zo vuele naat opbriinge, as ze van siejen koaste hebbe."

„No, no, dot weér al en heél vorlaes! West ek meer zokke diingen op to joan, wor dot, nei diin gedachten, *Hiinlippen* vuele trog lied het?"

„Ja, dot is voar mii al het slim, oom! mar dot iik er van wet of maen to wetten, wol iik jii wol graaig vortolle: ik heb wol heerd, dot ues laand, soent et jeér tachtig mei de Iingelsman iin oarlog rekke iis, en dot de fluiten dae naat meer varre koasten, zo dot ze jeéren stol iin *de Wael* lizze moasten, en der trog niemendal vortaenen, van zem alle jeéren minder waarden, en zo dwaande stoeg et eén mei et oore stol. En hir koam jitte bii, dot men vuele oon et laand opbriinge moast, want oarlogjen koastet jild. — Ek hebbe wii en tied biilibbe, dot ues laand oon et Franse volk biiheerde, en dii Keizer weér er gaauw bii, om hir en ding iin to veéren, wor trog dot ealk twa trodden van ziin obbleglaasjes misse moast; — iik leeuw wol hest, dot ze et reduksje naemen. No wet jii mooglik vuele better as iik, dot de wolvaart van *Hiinlippen* biistoeg iin schipsporsjes, obblegaasjes, oastinjese boenten, sits en pastelein, — en no ken jii zem de topassing wol maekje."

„Ja, miin joenge! dot weéren al trae zweére slaggen; mar as 't et mii naat kwalik nimst, mut iik dii alwor erris het vreéje."

„Nee, gaan jii jiin gang mar."

„Iis dot allegaar ziilersvolk, dat iik hir no op de kaaimer zaen?"

„Wol, oom! ho kom jii der no wor bii?"

„Omdot ze allegaar lange muschiite broken draege, schoon dot wii ze al het wiider droegen."

„Ja, oom! dot iis wol zo, mar jii mutte tiinke, iin zok en langen tiid vorooret alles: want iik heb wol vortollen heerd, dot men van aalds hest oon de klaan zaen koast, wa dot heer, burger, schipper, stirman, matroos of boer weér; mar zo iis et no naat meer, en et zood mii naat nie dwaan, dot wii der trog ues efteruetgang zem ek wol het biivordre hebbe. Want as jii tjenwordig (en voral zendes, as ealk vorklaaid iis) hir erris weéren, den zoden jii raar kiikje: den ken jii en heer, schipper, matroos of boer naat uet enkerm: want dii 't en laeflik ken, het ek en moai lekkenspak oon, of mut er et ek bii de wiike biitelje, en iik leeuw, dat et hir iin *Hiinlippen* jitte lang naat van et slimste iis."

No heében de borntjes iin dii tied ek al vorscheidene stikjes zoengd, en iik heéb wol zeénd, dat oom den herke, of 't er him lie wetter iin 't aar jetten waard, zo dot iik him vrigge: „No oom! het tiinkt jii van zok zoengen?" „Ja, neef! zeé er, (en helle de schoolders wa wet ho haaig op) het zol iik der vuele van sizze; — iik wol heél wol leeuwe, dot iik to dom bin om et moaije er van to heeren, mar dit ken 'k dii wol sizze, dot iik meer mei ues zoengen op heéb: want as wii bii voarbeeld zaaingen: *Wat leit er een zeeman al verdriet*, of *Te Vlissingen leit er een jagtje bereid*, den koe et hues er van dreune, en dii den 't hardst schreeuwe koast, dot weér de beste man."

Iik zeé: „ja, oom! dat geet zo: ealk maent vaaik ziin oele en valk to waezen." —

Et doere naat lang, of oom biigoast al wor: „no bist heélendal van diin vortollen oaftrekke, neef!"

Iik zeé: „ja, dot iis ek zo, der heb jii geliik iin; mar dot iik er van wet en maen to wetten, wol iik jii wol graaig sizze:

„Zo as iik jii zeé, dot et mei et klaaijen van de manleéd geéng, zo geet et ek mei de vrouwleéd: as er soms wiewen binne, jin dot et schoon barre mei, dot ze en niejen mode volgje, den doeret et naat lang, of de

taenstboaden epje dot wor nei, en den mutte vaaik de klaan vormekke worde, om op de mode to kommen, en dit binne allegaar jildzaaiken, zo dot et wol erris spant om dot alles klaar to spiiljen. Ek wol iik leeuwe, dot wii iin et hueshaaldelike meer noodig binne as iin jimme tieden: want as men tjenwordig en lik burger iis, en men kriiget bii geval en praaijer, den iis men hest genoodzaaikt om him en slok to joan, oors word men gaauw voar en kniesoor healden. En iik heb wol heerd, as jimme mei getrouwde leéd borte deéën, dot jimme den en oortjes boltjen of en stik koeke bii de kofje heében, en eéns en stik iiten mei thee, en der mei weér alles oafrond. — Mar jii moasten et no erris zaen: men taenet no bii de kofje op te zetten twaderlei koeke, boltjes, weétene boltjes, twiibakken en de noodige butter en seés. En as den de kofje op iis, spant et om zo lang to waatsjen dot de tafle ordentlik borgd word: want den mutte de manleéd en slok jenewer of brandewiin mei soeker, en de wiewen en gles mei het zweéts hebbe. Ek iis men den genoodzaaikt, om en paar bliikene daazen to hebben, mei biesjes of oor lekker goed er iin, en jin mutte soms erris bii de gasten roend gaan; — derom worde ze presenteer-troemtjes naeme; en jin, dotte den jerre gasten langst wette to haalden, dot et tiigge let word, worde vaaik voar de knapste healden."

„Dit, oom! koast nei miin gedachten ek wol het oors; den koo men en keer to vaaiker bii enkerm komme."

„En den door men de schild jitte altiid op de slogte tied tues briinge; mar iik voar mii leeuw, dot et to winskjen weér, dot ealk et het meer bii him zem zeéke." —

„Ja, neef! iik toat strak ek bii mii zem: dot hir en graten efteruetgang plaats het, der bin iik heélendal wol van oertuegd; mar as iik hir et gezelschap zo erris roend kiikje, den zood men et waarlik naat sizze."

Der stoeg iik, of 'k en slag voar de moend heand heéb, stoempvorlegen het iik hir op antwoordje zood; — iik biigoast er earst al het iin om to stemmerjen; — mar to miin graat gelok keerde miin wief jer op et bod om; hir trog waard iik ek wekker, en der mei weér iik van oom oaf en miin drogjen weér deénd.

Vreénden! nim et zó voar laef,
'k Heb 't naat better leerd.
Tiinkt de eéne of de oore soms:
Man! dot iis vorkeerd,
Den siz iik, vorjoan et mii:
't Iis ek mar en droggerie.

Lijst en Verklaring

VAN EENIGE KENMERKENDE

HINDELOOPER

WOORDEN,

MEEST IN DIT WERKJE VOORKOMENDE.

A.

Aanse, ergens; *naanse*, nergens.
Aast, *et*, het Oost, de streek langs de haven; de *Aasterhekke*, de ingang der stad aan het Workumer-Nieuwland.
Aezen of *eazen*, haardplaat.
Aezenboord, beschilderd houten zoldertje, dat des zomers over de haardplaat gelegd wordt.
Ate en *Ame*, grootvader en grootmoeder.

B.

Bame, werkboezelaar.
Bask, mooi.
Beeren, inbeelden, zich aanstellen.
Biischerre, beschikt, overlegd.
Biisleek, beslag (meel en melk).
Biitied, tijdig, bij tijds.
Boaskjen (et), het trouwen.
Boekeleerje, met den pols onder den arm ergens over springen.
Bollebeffjes, Stadfriesch *bullebuisjes*, gebakjes.
Born, *bon*, Landfriesch *bern*, *ben*, kind.
Bortedwaan, beurtdoen, kransje-houden, gezelschap-houden.
Bra, Lfr. *brea*, brood.
Braniitsig, kwaadaardig.
Brillen (britsen), slagen geven.
Buetebor, kop koffij, koffijpot.
Bueteborje, (buiten beurt) koffijdrinken, uit koffijdrinken gaan.
Butte, een arme sukkel of stakker.
Byerje, veel geschreeuw maken.

D.

Deale born! heden kind! uitroep, afg. van duivel.
Deésik, broekzak (dijzak).
Dokke, kinderpop.
Dolle, rust- of vrijplaats bij kinderspelen.
Drogjen, droomen.
Druelkje, met eene schijf rollen.
Dwiile, ijlhoofdigheid.

E.

Eanute, daarmee, in 't kort, spoedig.
Ealwrig, men zegt dit van een kind, dat veel praats heeft, en daardoor toont weinig verstand te hebben.
Eéns, *de ieéns*, 's avonds; *jester eénde*, gister avond; *moarn teénde*, morgen avond.
Enerm, *enem*, een ander.
Enkerm, *enkem*, elkander.
Epje, navolgen, na-apen.

F.

Foeke (de), vroegere naam van de herberg aan de haven, later *het vergulden Anker*, thans afgebroken.
Frisselje, vlechten.

G.

Gazen, ondergordijnen voor de vensters; *et gaas*, bovengordijn.
Gammel, vervallen, oud.
Gealen, schreijen, huilen, Sfr. *gulen*.
Gealp, wild in 't rond staren.
Gediits, men zegt dit van een kind, dat over zijne speelgenooten wil heerschen.
Gedriind, gedragen.
Geneénd, goeden avond.
Geppe, weende.
Giisten of *derten*, dartel.
Gliitterje, de kleeren glanzen met den *gliiterstien*.
Goefe, rommelpot.
Gruelje, het aangezigt wasschen.

H.

Ha, Lfr. *hea*, hooi.
Haembollen, waterplant in drooge slooten.
Hearne of *herne*, de hoek van den haard, Sfr. *heerdshoeke*, Lfr. *hirdsherne*.
Hearn- of *hernboord*, beschilderd vuurscherm aan den haard.
Heidebras, een wild kind.
Hestig, kwaad.
Hiingste-slieden, paard en slede op het ijs.
Hinpen, ligt, teeder.
Hoegje, geheugenis hebben.
Hooltje, het brandhout op den zolder brengen.
Dit geschiedde door vrouwen met klompen aan, die ruggelings, de eene boven de andere op een ladder staande, elkander de talhouten een voor een toereikten.
Houmanhou, vastenavond.

I. en J.

Iindiik (de), de vaart tusschen het Haanmeer en de Zijlroede of binnenhaven.
Jea, zij.

Jem of *jerm*, *jer* en *jerre*, oudfr. *hiarem*, hun, hunne, haar, hare.
Jitte, nog; *jitteris*, nog eens.
Joklingen, ijskegels.

K.

Kaaig, beurtman op Amsterdam.
Keaslik, gezellig.
Ker, keur, keuze.
Klaaye, kleeden.
Klempe, de onderkant van de hemdsmouw.
Klieuwe, klimmen.
Knoeklig, gekreukt, vol kreuken.
Koog, klein scheepje met zeilen.
Kortegeardjen, vrijen.
Kroeke, tafelstoel, kinderstoel.

L.

Leaflik, weinig, een beetje.
Litje en *lik*, klein.
Litje loege (iin de), in verval.

M.

Margen, gort, grutten.
Miin! verkorting voor: mijn liefste!
Moalken, *molken*, melk.
Morke, kermis, markt.

N.

Naats of *naaits*, 's nachts.
Neékjen gaan (uet), uit logeren gaan.
Neéker, gast, logeergast.
Noatig, onaangenaam.
Noglik, vrolijk, aangenaam.

O.

Om boerren, de buurt om wandelen.
Oerschesmis, onverwacht.
Oersteér, aangedaan, Sfr. *overstuur*.
Oerwealdsk, Lfr. *oerdwealsk*, uitblinkend in weelde, dartel.
Opboddeljen, opdagen.

P.

Paaik, zoen, kus, en *paaikjen*, kussen, Lfr. *partjen*.
Pelzen, vrouwen rokken.
Pieren, foppen.
Piikjen, met priksleedjes op het ijs schuiven.

R.

Repje, potstroo, meelpap, die spoedig (met een rep) gereed kan zijn.
Rimpen, haastig, onbesuist.
Runtkjen, fluisteren, praten.

S.

Schaaipet, puthaak.
Schamei, geschilderd bord of bankje, om daarmede in de hooge bedstede te klimmen.

Scharmaaije, veel drukte maken of overhoop halen.
Scheije, ijsbaan; *scheijefeije*, baanvegen.
Schoaterje en *schoffelje*, waggelende loopen.
Schoeschoater, ronzelaar.
Schrepschutle, staat gelijk met *gediits*.
Schreén, schrein, geschilderd houten kistje.
Siejen, naaijen.
Simmelje, het prikken der handen in den winter, Sfr. *priiken*.
Smoeger, de stookplaats bij de zomerwoning.
Smoormogge, doofpot.
Spoare, onrustig te bed liggen.
Slaan (ho) jii er mei? hoe vaart gij?
Streeuwe, de pannen waaijen van het dak.
Striipe, voetpad van klinkerts in de straten, Sfr. *slecht*, Gron. *riipe*.

T.

Taenje, dienen.
Taenst, Lfr. *tienst*, de koorts.
Teeuwe, heen en weêr loopen.
Tiezen (iin), in de war.
Tiege, ter degen, Sfr. *deeg*.
Tollers, de overbrengers van de pakgoederen der zeelieden naar 't beurtschip.
Trosje, iemand in zittende houding op den rug dragen.

V.

Vanen, meisjes, Lfr. *fammen*.
Varkeije, schuitjevaren.
Veer, vader.
Viinten, jongelingen (venten), Lfr. *feinten*.
Vorschoeijen, verkleeden, aankleeden.
Vorgonnen, misgunnen.
Vormalen, voor den gek houden.
Vortaenst, verdienst.
Vuije, afscheidnemen.

W.

Wale, wieg, Lfr. *wielewale*, *widse*.
Wiiderje, luchten.
Wiin, wagen, Lfr. *wein*.
Wildig, kwaad.
Wraald, wereld, Lfr. *wrâd*.
Wriin of *wriinde*, beddeken.

Z.

Zaalt, zout.
Zem, zelf.
Ziilen, zeilen, buitenvaren.
Zokke, zulke.
Zoldige, zelfde.

INHOUD.

I.	Inleiding	blz.	1.
II.	De Stad	„	4.
III.	Blik op de Geschiedenis der Stad	„	6.
IV.	De Huizen	„	8.
V.	De Kleederdragt	„	11.
VI.	Het Huisraad	„	20.
VII.	Vroegere Gebruiken	„	22.
VIII.	Gebruiken bij het Vrijen en Trouwen	„	25.
IX.	Gebruiken bij het Overlijden en Begraven	„	27.
X.	De Pinksterkroonen	„	30.
XI.	De Taal	„	30.
XII.	Eene Historische Herinnering	„	33.
XIII.	De Oorsprong der Hindelooper eigenaardigheden	„	37.
	Bijvoegsel	„	43.

TAALPROEVEN.

Ophelderende Aanmerkingen	„	47.
En Zommersen uetstep nei et vild op en moarn	„	50.
En Zaaing op et Iesvormaaik iin 1838	„	53.
Houmanhou	„	57.
Gesprek oer de komst van de Koning en de Koningiin	„	61.
En Voarlaezing iin 1832 op Konings Jeérdei	„	67.
Het dweit men al om et Jild!	„	69.
Brulloft-zaaing	„	71.
Voarlaezing op en Brulloft	„	72.
Brulloft-zaaing	„	74.
Ooertiinking op en Niejeérsdei	„	77.
Niejeerswinsk oon 't volk van ues Veerelaand	„	79.
Oonspraaik oon de Joengeleéd op en Brulloft	„	81.
Ho dot de joenge Ziilers, oer zantig, tachtig jeér, oer de winter toaten	„	82.
Ho woenderlik dot men soms Drogje ken	„	84.
Lijst van Hindelooper Woorden	„	90.

Bij den Uitgever dezes zijn nog eenige ex. te bekomen van de volgende werken:

Beknopte Geschiedenis van *Friesland*, in hoofdtrekken; bevattende een Overzigt van de lotgevallen der Friezen en van de voornaamste gebeurtenissen, gedurende bijna 2000 jaren in dit land voorgevallen; door W. EEKHOFF. Met eene Kaart. *f* 4,20.

Geschiedkundige Beschrijving van *Leeuwarden*, vermeldende den Oorsprong, den Aanwas en de Uitbreiding van deze Stad en van hare openbare Gebouwen, Gestichten, Inrigtingen enz., van den vroegsten tijd tot den jare 1846; door W. EEKHOFF. In twee deelen, met elf Kaarten en Platen *f* 7,80.

Twaalf Gezigten op de voornaamste Gebouwen en Beplantingen der stad *Leeuwarden*, in den tegenwoordigen tijd. Naar de natuur geteekend door IZ. REYNDERS, en met eene korte Beschrijving voorzien door W. EEKHOFF. In fraaije kartonnen band *f* 5,20.

Beknopte Aardrijkskundige Beschrijving van de provincie *Friesland;* bevattende een overzigt van den algemeenen en bijzonderen toestand van dit gewest; door W. EEKHOFF. 90 Ct.

Nasporingen betrekkelijk de Geschiedenis der voormalige *Middelzee* in *Friesland;* door P. BROUWER PZN. en W. EEKHOFF. Met eene Voorrede en Kaart uitgegeven door W. VAN PEYMA. *f* 1,40.

This book is due two weeks from the last date stamped below, and if not returned at or before that time a fine of five cents a day will be incurred.

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
1010665820
949.2 H584 R677